

**Mittetulundussektori roll Harju maakonna
arengus
Uurimusraport**

Riin Kranna
riin.kranna@mail.ee

Tallinn 2003

Sisukord

SISUKORD	2
1. UURINGU EESMÄRGID JA UURINGU KÄIK	3
2. UURINGUS KASUTATUD MÕISTED	5
3. TAUSTAURINGUD	8
3.1. MITTETULUNDUSÜHINGUTE JA SIHTASUTUSTE TAUSTAURING	8
3.1.1. Ühenduste tegutsemisvaldkonnad	8
3.1.2. Ühenduste tegutsemispiirkonnad	12
3.1.3. Liikmeskonnast väljapoole tegutsevate ühenduste osakaal	13
3.1.4. Kokkuvõte mittetulundusühingute ja sihtasutuste taustauringust	14
3.2. KOHALIKE OMAVALITSUSTE TAUSTAURING	15
3.2.1. Ühenduste omistatud rollid arengukavades	15
3.2.2. Ühenduste tegevuse soodustamise meetodid arengukavade järgi	20
3.2.3. Arengukavade analüüsi kokkuvõte	21
3.3. HINNANG HARJU MAAKONNAPLANEERINGULE JA MAAKONNAPLANEERINGU ARENUSPROJEKTIDELE	22
4. SÜVAURING	24
4.1. SÜVAURIMUSMEETOD JA UURINGUS OSALENUD	24
4.2. INTERVJUUDE TULEMUSED	25
4.2.1. Registreeritud ühendused vs aktiivsed ühendused	25
4.2.2. Ühenduste loojad ja ühenduste vanus	26
4.2.3. Ühenduste loomise ja tegutsemise eesmärgid	26
4.2.4. Ühenduste tegutsemispiirkond ja sihtgrupid	28
4.2.5. Ühenduste koostöö kohaliku omavalitsuse organitega	29
4.2.6. Ühenduste koostöö teiste organisatsioonidega	30
4.2.7. Ühenduste finantsallikad	31
4.2.8. Ühenduste probleemid	31
4.2.9. Intervjueeritavate ettepanekud ühenduste tegevuse soodustamiseks	33
5. ÜLDISED JÄRELDUSED JA SOOVITUSED	34
LISA 1. RAHVUSVAHELINE MITTETULUNDUSLIKE ORGANISATSIOONIDE KLASSIFIKATSIOON	38

1. Uuringu eesmärgid ja uuringu käik

Harju Maavalitsuse arengu- ja planeeringuosakonna tellimisel viidi perioodil oktoober 2002 – veebruar 2003 Harju maakonnas läbi uuring “Mittetulundussektori roll Harju maakonna arengus”.

Uuringu eesmärkideks oli

- selgitada, milline on mittetulundussektori organisatsioonide tegevusest lähtuv positiivne mõju Harju maakonna arengule praegu ning
- töötada välja ettepanekud, kuidas on võimalik maakondliku ja kohaliku arendustegevuse kaudu suurendada mittetulundussektori tegevusest lähtuvat positiivset mõju maakonna arengule.

Uuringu tulemusi kasutatakse soovituslikuna maakonna arengukava ülevaatamise protsessis.

Eesmärkide saavutamiseks viidi läbi mitu uuringu etappi, kus esimene etapp keskendus tausta uurimisele, teine etapp süvauuringule valitud kohalikes omavalitsustes intervjuude kaudu ja viimases etapis analüüsitakse tulemusi ja kogutakse ekspertide kommentaare.

I ETAPP – taustauuringud

1. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste taustauuring - Keskäriregistri andmete põhjal analüüsiti mittetulundusühingute ja sihtasutuste üldkogumit maakonna ja omavalitsustsüste löikes- organisatsioonide hulka ja tegevusvaldkondi:
  - a) selgitati, kui suur osa ühendustest on väljapoole suunatud tegevusega ning kui suur osa on vaid oma liikmetele suunatud tegevusega;
  - b) selgitati, millised on ühenduste põhitegevusvaldkonnad (keskkond, sotsiaalvaldkond jne);
  - c) selgitati, kas ühenduste tegevus on kohaliku, maakondliku, riikliku või rahvusvahelise mõjuga. (Uuringus II etapis vaadeldi lähemalt kohalikke ja maakondlikke organisatsioone.)
2. Kohalike omavalitsuste taustauuring – Selgitati, milliste kohalike omavalitsuste arengukavad näevad ette kolmanda sektori organisatsioonide kaasamist valla/linna elu arendamisel ning millisena nähakse kohalikes arengukavades koostööd omavalitsuste ja ühenduste vahel.
3. Harju maakonnaplaneeringule hinnangu andmine – Analüüsiti, kuidas praegu kehtiv maakonnaplaneering kajastab mittetulundussektori kaasamist piirkonna arendustegevusse.

II ETAPP – intervjuud kohalike omavalitsuste ja ühenduste esindajatega

Süvauuringuks valiti Harju maakonnast välja 5 kohalikku omavalitsust, kus uuriti lähemalt omavalitsusjuhtide ning ühenduste hinnanguid. Kohalike omavalitsusüksuste valikul lähtuti järgmistest põhimõtetest:

- uuriti geograafiliselt asukohalt ning sotsiaal-majanduslikult situatsioonilt erinevaid kohalikke omavalitsusi (kaugus Tallinnast; rahvuslik struktuur; linnaline või maaline omavalitsus; omavalitsuse tulubaas);
- uuriti taustauuringust lähtuvalt senisest mittetulundussektoriga koostöös võimalikult erineva kogemusega kohalikke omavalitsusi;
- arvestati kohalike omavalitsuste poolset huvi süvaanalüüsis osalemiseks.

Süvauuringuteks valiti Harku vald, Keila linn, Loksa vald, Nissi vald ja Paldiski linn.

1. Intervjuud kohalike omavalitsuste esindajatega

Intervjuud viidi läbi igas valitud vallas/linnas vallavanema/linnaeaga ja volikogu esimehe või volikogu aseesimehega.

Intervjuude käigus:

- a) selgitati, milline on omavalitsusjuhtide hinnangul praegune mittetulundussektori panus valla/linna arengusse;
- b) selgitati, milline see panus kohalike omavalitsuste esindajate hinnangul võiks olla;
- c) selgitati, milliseid takistusi kohalike omavalitsuste esindajad näevad mittetulundussektori kaasamisel;
- d) uuriti, kas valla/linna eelarvest on toetatud või on plaanis toetada kolmanda sektori organisatsioone;
- e) paluti nimetada ühendusi, kes on osalenud aktiivsemalt kohaliku elu arendamisel ning kellega soovitakse süvaintervjuu läbi viia käesoleva uuringu käigus. Siinjuures paluti nimetada ka kohalikke aktiivseid seltsinguid.

2. Intervjuud ühenduste esindajatega

Intervjuud viidi läbi kohalike omavalitsuste poolt nimetatud aktiivsemate ühendustega. Igas eelnevalt valitud kohalikus omavalitsuses küsitleti 2 ühendust. Intervjueerimiseks valiti võimalikult erinevaid valdkondi esindavad ühendused.

Intervjuude käigus:

- a) uuriti põhjalikumalt, millega ühendused tegelevad;
- b) selgitati, milline on ühenduste juhtide hinnangul praegune mittetulundussektori panus valla/linna arengusse;
- c) uuriti, milline see panus võiks nende arvates olla;
- d) selgitati, milliseid takistusi nähakse;
- e) selgitati, milliseks hinnatakse koostööd kohalike omavalitsustega.

Kahe uuringuetapi kokkuvõtteid analüüsitakse ning tulemustele palutakse kommentaare ekspertidelt või piirkonna tippametnikelt või kohalikel poliitikutelt, kes pole intervjueeritava uuringu osalenud.

2. Uuringus kasutatud mõisted

Mittetulundusühing (MTÜ) – isikute vabatahtlik ühendus, mille eesmärgiks või põhitegevuseks ei või olla majandustegevuse kaudu tulu saamine. Mittetulundusühingu tulu võib kasutada üksnes põhikirjaliste eesmärkide saavutamiseks. Mittetulundusühing ei või jaotada kasumit oma liikmete vahel. Mittetulundusühing on eraõiguslik juriidiline isik.¹

Sihtasutus (SA) – eraõiguslik juriidiline isik, millel ei ole liikmeid ning mis on loodud vara valitsemiseks ja kasutamiseks põhikirjaliste eesmärkide saavutamiseks.²

Seltsing – mittetulundusliku iseloomuga isikute ühendus, mis ei ole kantud registrisse ja ei ole juriidiline isik. Sellise ühenduse nimel ehtud tehingute eest vastutavad tehingu teinud isikud isiklikult ja solidaarselt.³ Seltsingulepinguga kohustuvad kaks või enam isikut (seltsinglased) tegutsema ühise eesmärgi saavutamiseks, aidates sellele kaasa lepinguga määratud viisil, eelkõige panuste tegemisega.⁴

Kodanikeühendus – kodanike ühinemisvabaduse realiseerimise tulemusel moodustuvad, kasumit mittetaotlevad eri liiki ühendused, nagu mittetulundusühingud, sihtasutused, seltsingud jms (Eesti Kodanikuühiskonna Arengu Kontseptsioon). Käesolevas uuringus on kasutatud mõiste kodanikeühendus sünonüümina ka terminit **ühendus**. Mõnedes allikates on kasutatud ka termineid *mittetulundusühendus* ja *mittetulundusorganisatsioon*, kuid antud uuringus lähtutakse Riigikogu poolt heakskiidetud Eesti Kodanikuühiskonna Arengu Kontseptsioonist ja kasutatakse termineid *kodanikeühendus*, *ühendus*.

Mittetulundussektor, ka **kolmas sektor** – kodanikeühenduste kogum. Mõiste lähtub arusaamast, et ühiskonnas on olemas kolm eristatavat, kuid teineteist täiendavat ja omavahel põimuvat sektorit – avalik sektor, ärisektor ja mittetulundussektor.

Rahvusvahelisel on kasutusele võetud mittetulundussektori definitsioon⁵, mille kohaselt on mittetulundussektor mittetulunduslike ühenduste kogum, mida iseloomustab viis põhilist omadust:

- organisatsioonide formaalsus – on paika pandud reeglid, mille alusel tegutsetakse;
- eraõiguslikkus – organisatsioonid pole valitsusaparaadi osa ega ka valitsusametnike juhitud;
- kasumit mittejaotavad – organisatsioon ei jaota kasumit omanikele, kogu ülejääk suunatakse organisatsiooni tegevusse;

- sõltumatud – organisatsiooni juhtimine toimub organisatsiooni enese siseste reeglite kohaselt;
- vabatahtlikud – ei ole sunduslikud ning tegevus põhineb suuremal või vähemal määral vabatahtlikel (mitte rahalist palka saavatel) töötajatel.

Neid dimensioone arvestavad ka mittetulunduslikke ühendusi defineerivad Eesti Vabariigi seadused.

Osalusdemokraatia – peamiseks tunnuseks osaluspõhimõtte järgimine ühiskonnas, mille kohaselt on kodanikeühendused käibivate erinevate arusaamade ja huvide esindamise kanaleiks, mille kaudu kodanikud saavad teavet ja avaldavad arvamust kavandatavate otsuste kohta. Kui poliitiliste otsuste langetajad peavad dialoogi üldsusega ja arvestavad avalikus arutelus esitatud ettepanekuid, suureneb üldise kompetentsuse määr ja tugevneb riigi legitimsus.⁶

Kodanikuühiskond – inimeste omaalgatuslik koostöö oma huvide järgimiseks ning avalike asjade arutamises ja otsustamises osalemiseks, samuti seda koostööd võimaldavad ühendused, võrgustikud ja institutsioonid.⁷ Mõnedes allikates on kasutatud ka terminit *kodanikeühiskond*, kuid antud uuringus lähtutakse Riigikogu poolt heakskiidetud Eesti Kodanikuühiskonna Arengu Kontseptsioonist ja kasutatakse terminit *kodanikuühiskond*.

Mõnedes allikates on kodanikuühiskonda samastatud mittetulundussektoriga. Käesolevas uuringus on lähtutud arusaamast, et kodanikuühiskond on laiem mõiste kui mittetulundussektor, haarates endasse nii avaliku kui erasektori. *“Kodanikuühiskonna keskmis ei ole mitte institutsioon, vaid inimene ja tema võime, oskus ja suutlikkus erinevates protsessides osaleda. Mittetulunduslikus tegevuses nähakse kanalit, mille kaudu inimesed saavad mõjutada ühiskonda, seda ka poliitilisel tasandil.”*⁸

Eesti Kodanikuühiskonna Arengu Kontseptsioon (EKAK) – dokument, mis määratleb avaliku võimu ja kodanikualgatuse vastastikku täiendavaid rolle ning koostöömimise põhimõtteid avaliku poliitika kujundamisel ja teostamisel ning Eesti kodanikuühiskonna ülesehitamisel.⁹ EKAK kiideti Riigikogu poolt heaks 12.12.2002.

Harju maakond – Eesti territooriumi haldusjaotusest tulenev haldusüksus.

Harjumaa – käesolevas uuringus Harju maakond va Tallinna linn.

Maakonna areng – uuringu kontekstis mittetulundussektori võimekus kaasa aidata maakonnaplaneeringus sätestatud maakondlike arengueesmärkidega kooskõlas toimuva arengu tagamisele. Harju Maakonnaplaneeringu sätestatud maakondlikud arengueesmärgid on järgmised:

¹ Mittetulundusühingute seadus, RT I 1996, 42, 811.

² Sihtasutuste seadus, RT I 1995, 92, 1604.

³ Mittetulundusühingute seadus, RT I 1996, 42, 811.

⁴ Völaõigusseadus, RT I 2001, 81, 487.

⁵ Salamon, L., M., Anheier, H. Defining the Nonprofit Sector: a Cross-National Analysis. Manchester: Manchester University Press, 1997, lk 33-34.

⁶ Eesti Kodanikuühiskonna Arengu Kontseptsioon, RT I 2002, 103, 606.

⁷ Eesti Kodanikuühiskonna Arengu Kontseptsioon, RT I 2002, 103, 606.

⁸ Lagerspetz, M., Rikmann, E., Mänd, K. Eesti kolmanda sektori olukord ja suutlikkus. // 2. Eesti mittetulundusorganisatsioonide konverents ja mess “Nägemusest muutusteni”. Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit (2002), lk 14-22.

⁹ Eesti Kodanikuühiskonna Arengu Kontseptsioon, RT I 2002, 103, 606.

Maakonna üldeesmärgid:

- Rahvusvahelisse koostöösse integreeritud ja EL nõudeid sobival arvestav maakond.
- Terviklikult ja tasakaalukalt arenev maakond.

Sotsiaalse infrastruktuuri arengu peaesmärgid:

- Haritud ja tööjõuturul konkurentsivõimelised elanikud. Rahvuskultuuritraditsioone, ajalugu ja kultuuripärandit tundvad ning väärtustavad elanikud.
- Noorte enesealgatust ja positiivset ellusuhtumist toetav koostööaldis Harjumaa.
- Tervist väärtustavad, sportliku tegevusega haaratud elanikud.
- Sotsiaalselt kaitstud elanikud.
- Hea tervisega elanikud – haiguste ennetamise, tervise edendamise ning kvaliteetse, efektiivse ja kättesaadava arstiabi kaudu.
- Turvalise elukeskkonnaga maakond.

Tehnilise infrastruktuuri arengu peaesmärgid:

- Kaasaegne kogu maakonda hõlmav infosüsteem. Kõigile kättesaadav tööpärase teave.
- Kogu maakonda hõlmav, hästi toimiv ja keskkonnasõbralik transpordisüsteem.
- Majanduslikult põhjendatud kulutuste ja säästlikult kasutatud ressursside baasil ökonoomselt elektri- ja soojusenergiaga varustatud asumid.
- Elekter- ja postside teenuste kiire kättesaadavus maakonna igas asustatud punktis.
- Kaasaja nõuetele vastav infrastruktuur. Efektiivselt rakendatud sadamad, teed, lennuväljad.

Keskkonnavalased peaesmärgid:

- Puhas, nõutava kvaliteediga vesi.
- Keskkonnanõuetele ja säästva arengu põhimõtetele vastav jäätmemajandus.
- Puhas ja ehe looduskeskkond ning loodussõbralikud puhketingimused.
- Loodusressursside ratsionaalsel ja säästlikul kasutamisel põhinev majandus.

Majanduse arengu peaesmärgid:

- Tervislik elukeskkond ja säästlikult arenev asustus.
- Soodne investeerimiskliima ja arenev ettevõtlus. Rahvusvahelisel turul konkurentsivõimeliste kaupade tootmine ja teenuste pakkumine maksimaalse lisaväärtuse loomisega kohapeal.
- Metsa- ja põllumajandusliku maa optimaalne kasutamine nii, et säiliks Eestile iseloomulik maastik ja maakodud. Efektiivselt toodetud kvaliteetsed ja tervislikud eestimaised toiduaineid. Maaelu kui elustiil.

Uuringu terviklikuks käsitluseks on vajalik tulemuste vaatlus läbi nende maakonna strateegiliste eesmärkide.

3. Taustauuringud

Taustauuring koosnes kolmest osast. Esimeses osas uuriti mittetulundusühingute ja sihtasutuste tausta Keskärregistri andmete põhjal ning selgitati ühenduste põhitegevusvaldkonnad ja tegutsemispiirkonnad.

Teises osas selgitati, milliste kohalike omavalitsuste arengukavad näevad ette kolmanda sektori organisatsioonide kaasamist valla/linna elu arendamisel ning millisenä nähakse kohalikes arengukavades koostööd omavalitsuste ja ühenduste vahel.

Kolmandaks osas analüüsiti, kuidas praegu kehtiv maakonnaplaneering kajastab mittetulundussektori kaasamist piirkonna arendustegevusse.

3.1. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste taustauuring

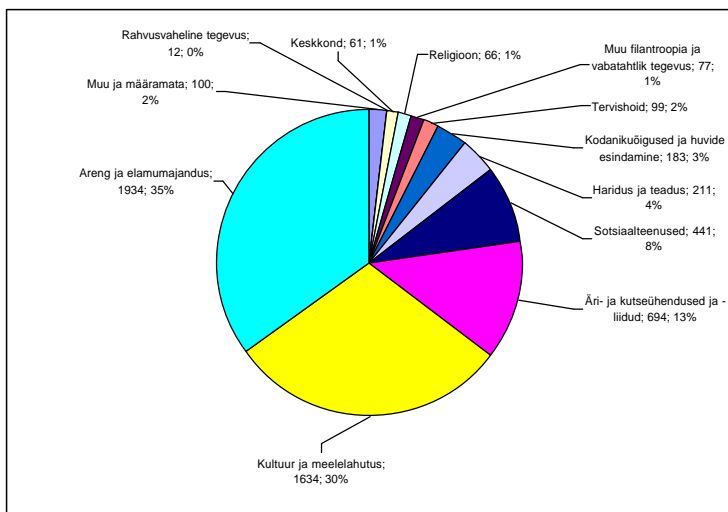
Mittetulundusühingute ja sihtasutuste taustauuring annab ülevaate, millistes valdkondades on hetkel mittetulundussektoris teatud valmisolek Harju maakonna arengusse panustamiseks.

Kokku on Harju maakonnas registreeritud 5 512 ühendust (kui ühistud välja arvata, siis 3 653 ühendust). Neist 3 841 (70%) on registreeritud asukohaga Tallinnas. Harjumaal (Harju maakond va Tallinn) on ilma ühistuteta registreeritud 561 mittetulundusühingut ja sihtasutust. Tallinna ülisuure osakaalu tõttu ei pruugi ülejäänud Harju maakonnas registreeritud ühenduste statistilise pildi iseärasused esile tulla. Seetõttu on vaadeldud statistilist pilti Harju maakonnas ning lisaks ka Harjumaal eraldi.

3.1.1. Ühenduste tegutsemisvaldkonnad

Harju maakonna ühenduste tegutsemisvaldkondade määratlemiseks võeti aluseks Justiitsministeeriumi Registrikeskusest saadud andmed (nimi, aadress, tegutsemisvaldkond) Harju maakonna mittetulundusühingute ja sihtasutuste kohta. Jaotuse aluseks võeti Rahvusvaheline Mittetulunduslike Organisatsioonide Klassifikatsioon (Lisa 1), mis on Poliitika Uuringute Keskuse PRAXIS ja Eesti Statistikaameti ühisprojektina ka Eestis testimisel. Kuna Eestis ei ole veel mittetulundussektori statistika kogumiseks hakatud kasutama rahvusvaheliselt tunnustatud ning mittetulundussektori jaotust hästi kajastavat klassifikaatorite süsteemi, käivitasid 2002. aastal PRAXIS ja Statistikaamet pilootprojekti, mille eesmärgiks oli kohandada rahvusvaheline jaotus Eesti mittetulundussektor oludele vastavaks. Selleks, et käesoleva uuringu analüüsiks oleksid võrreldavad lähiajal Eestis kehtiva hakkava ning rahvusvaheliselt kasutatud statistilise jaotussüsteemiga, lubas PRAXIS kasutada nende pilootprojekti testitavat klassifikatsiooni.

Analüüsist selgus, et 35% Harju maakonnas registreeritud ühendustest moodustavad arengu ja elamumajanduse valdkonna organisatsioonid (joonis 1), millest suurem osa on mitmesugused ühistud.

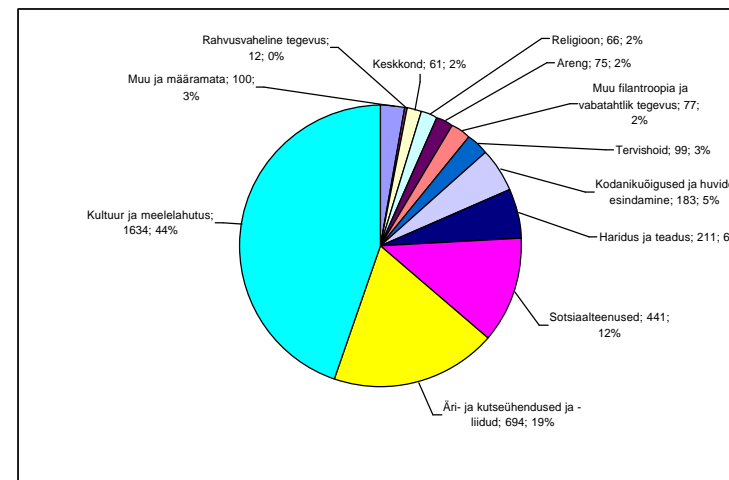

Joonis 1. Harju maakonnas registreeritud mittetulundusühendused tegutsemisvaldkonniti.

Kui ühistud välja arvata, siis selgub, et ligi pooled ühendused tegutsevad kultuuri- ja meelelahutuse valdkonnas (joonis 2). Kultuuri ja meelelahutuse all on toodud ka spordiorganisatsioonid, mis kokku moodustavad 57% (kokku 931 ühendust) selle valdkonna ühendustest. Rahvusvaheliste uurimuste kohaselt ongi Kesk- ja Ida-Euroopa mittetulundussektori eripäraks väga suur kultuuri ja meelelahutuse valdkonna osakaal. Põhjuseks peetakse eelkõige kommunismiaegse poliitika mõjusid, kus sellise tegevusvaldkonnaga omaalgatuslikud liikumised olid nii moraalselt kui finantsiliselt toetatud.¹⁰ Arvuliselt osakaalult tõusevad Harju maakonnas esile ka sotsiaalteenuseid pakkuvad organisatsioonid (12%) ning äri- ja kutseühendused (11%).

Kuna omavalitsuste arengukavad ja ka maakonnaplaneering rõhutab ühenduste tähtsust noorsootöö korraldamises, siis on oluline tuua välja ka selles valdkonnas tegutsevate ühenduste osakaal ja arv. Klassifikaatori järgi on otseselt noorte heaolu loomisele keskenduvad organisatsioonid sotsiaalteenuste valdkonnas ning sellise põhimõtte järgi võib väita, et 105 organisatsiooni ehk 3% ühendustest on noortele keskendunud. Tegelikult on noortega tegelevaid ühendusi rohkem ning nad võivad vastavalt oma tegevussuunale olla ka spordi, kultuuri ja meelelahutuse või hariduse ja teaduse valdkonnas.

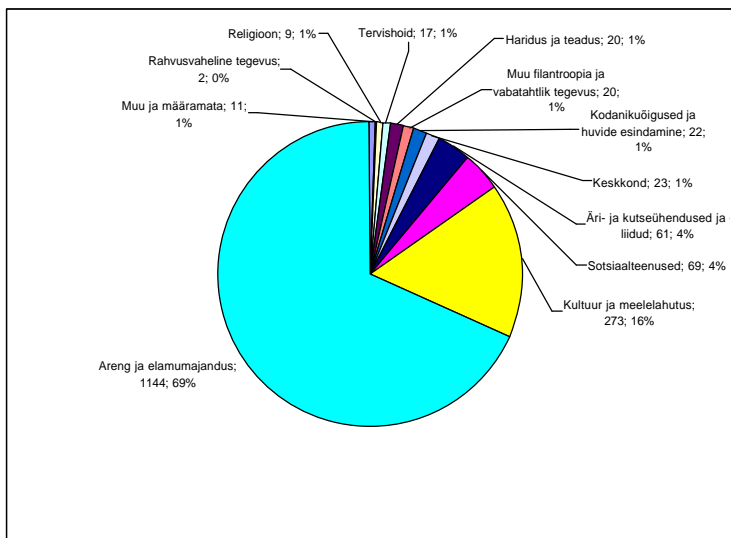
¹⁰ Salamon, L., M., Anheier, H. Global Civil Society: Dimensions of the Nonprofit Sector. Baltimore: Johns Hopkins Center for Civil Society Studies, 1999, lk 18.

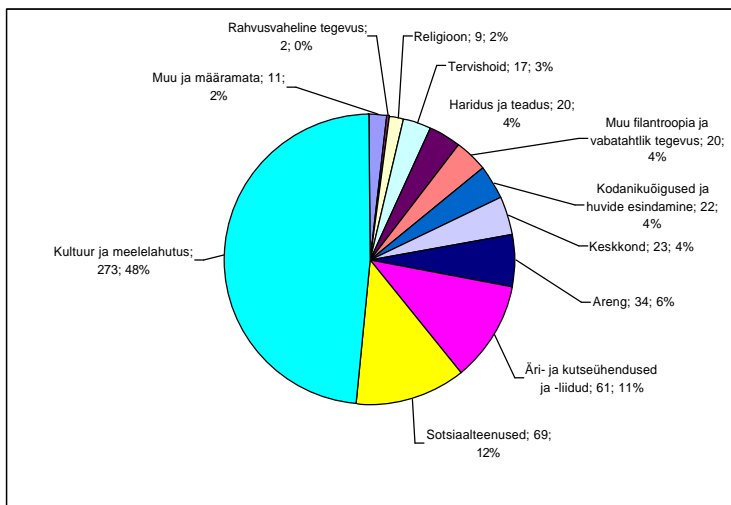
Joonis 2. Harju maakonnas registreeritud mittetulundusühendused (va ühistud) tegutsemisvaldkonniti.

Maakonna strateegiliste eesmärkidega statistilist pilti võrreldes saab väita, et ühendustel on kõige suurem valmisolek panustamiseks sotsiaalse infrastruktuuri arengu peaesmärkidesse, kus on tegevuste poolest kaetud kõik alleesmärgid. Lisaks aitavad ühendused kaasa ka majanduse arendamisele ning kõige vähem ühendusi tegutseb keskkonnaalaste peaesmärkide valdkonnas.

Sama statistiline jaotus Harjumaal on kujutatud joonistel 3 ja 4. Analüüsist ilmneb, et Harjumaal on ühistute osakaal veelgi suurem kui Harju maakonna ühenduste seas. Samas kui vaadelda jooniseid, kus ühistud on välja arvatud, selgub, et väga suuri erinevusi Harju maakonna ja Harjumaal valdkondade osakaalus ei ole. Ära tasub siiski märkida, et Harju maakonnas on äri- ja kutseühenduste liitudel 8% võrra suurem osakaal. Samas on Harjumaal 4% võrra suurem osakaal kultuuri ja meelelahutuse ning kohaliku arengu valdkonnas.

Joonis 3. Harjumaal registreeritud mittetulundusühendused tegevemisvaldkonniti.

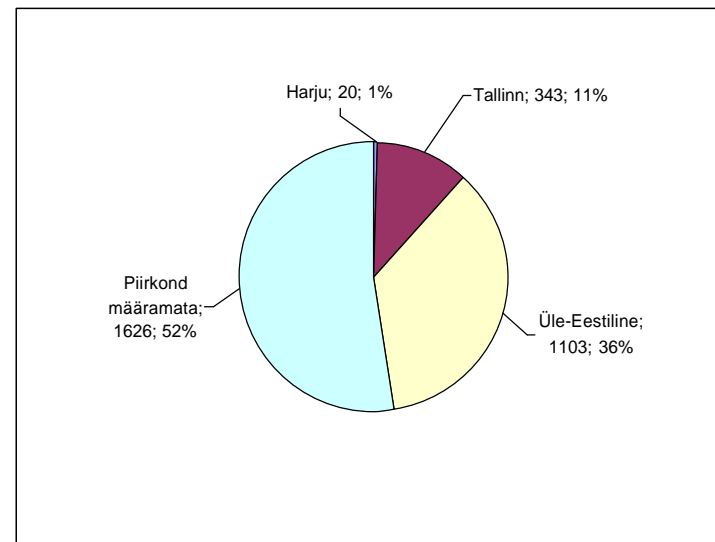
Joonis 4. Harjumaal registreeritud mittetulundusühendused (va ühistud) tegevemisvaldkonniti

3.1.2. Ühenduste tegevemispiirkonnad

Teiseks analüüsiti, kui suur osa mittetulundusühendustest, mis on registreeritud Harju maakonnas, on keskendunud Harju maakonnale või mõnele Harjumaa piirkonnale arengule. Oluliste erisuste tõttu on see analüüs teostatud eraldi Tallinna ja Harjumaa kohta.

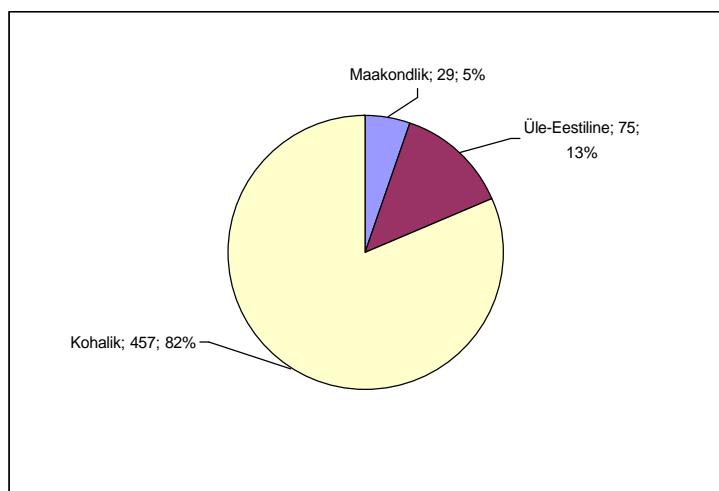
Põhiliselt organisatsiooni nime järgi määratleti, milline on tõenäoline organisatsiooni tegevuspiirkond. Sellises jaotuses esineb vigu, mida on võimalik vältida kui palutakse organisatsioonidel endil määratleda oma tegevuspiirkond. Kahjuks vastav statistika kogum Eestis praegu veel puudub. Siiski on võimalik mõningaid üldisi trende tegevuspiirkondade osas aimata.

Joonisel 5 on kujutatud jaotus Tallinnas registreeritud ühenduste (va ühistud) tegevemispiirkonna kohta. Jaotuse koostamisel järgiti loogikat: ühendus, mille nimes on Tallinn või mõni selle linnaosa või piirkonna nimetus, tegutseb peamiselt Tallinna arendamiseks; ühendus, mille nimes on Harju, tegutseb peamiselt Harju maakonna arendamiseks; ühendus, mille nimes on Eesti, tegutseb üle-eestiliselt. Selliseid põhimõtteid järgides jääb siiski 52% ühendustest selles jaotuses määratlemata. See tähendab, et need ühendused ei ole oma nimes tegevuspiirkonda defineerinud. Kuid väga suure tõenäosusega tegutsevad need organisatsioonid enamasti üle-eestiliselt. Samas tuleb arvestada, et ka need üle-eestiliselt tegutsevad organisatsioonid tegelevad Tallinna ja Harjumaa arenguga ning seetõttu pole põhjust neid antud uuringu seisukohast oluliselt teistest vähem tähtsustada.

Joonis 5. Tallinnas registreeritud ühenduste (va ühistud) tegevemispiirkond.

Joonisel 6 on määratletud Harjumaal tegutsevate ühenduste tegevuspiirkond. Jaotuse aluseks olid juba eelnevalt kirjeldatud põhimõtted, kuid Harjumaa ühenduste eripäraks on see, et enamikel oli võimalik määratleda tegutsemispiirkond juba nime järgi. Lisaks oli väiksema ühenduste arvu tõttu võimalik täpsustada teiste uurimismeetmetega (kohalike omavalitsuste arengukavade põhjal, internetiotsing) tegevuspiirkond. Kuid siiski tuleb ka sellesse joonisesse suhtuda kui üdist trendi illustreerivasse vahendisse.

Joonis 6. Harjumaal registreeritud ühenduste (va ühistud) tegevuspiirkond.

Analüüsiist ilmneb, et organisatsioonide tegevuspiirkonna poolest erinevad Tallinna ja Harjumaa ühendused oluliselt. **Pealinnas on loomulikult ülekaalus üle-eestilised organisatsioonid, kuid Harjumaal on enamik ühendusi keskendunud kohalike valdade/linnade arengule.** Otseselt Harju maakonna tasemel tegutsevaid organisatsioone on osakaalult suhteliselt vähe nii Tallinnas kui mujal Harju maakonnas. Kuid samas võivad mõned maakonna tasandil tegutsevad ühendused olla mitmete väiksemate ühenduste maakondlikud katusorganisatsioonid ning nende tähtsuse või mõju osakaal võib olla märksa olulisem.

3.1.3. Liikmeskonnast väljapoole tegutsevate ühenduste osakaal

Kolmandaks analüüsiti kui suur osa Harju maakonnas registreeritud ühendustest tegutsevad ka väljapoole oma liikmeskonda.

Analüüsi aluseks võeti tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute ja sihtasutuste nimekirja. Peamiselt mittetulundussektori maksustamisüsteemi korrastamise

eesmärgil jaotavad paljud riigid seadusandluses kodanikeühendusi avalikes huvides tegutsevateks ja liikmeskonna huvides tegutsevateks.¹¹

Eesti Vabariigi tulumaksuseaduse § 11 järgi saavad sellesse nimekirja kuuluda mittetulundusühingud (välja arvatud ühistud) ja sihtasutused, mille tegevuse eesmärgiks on heategevuslik teaduse, kultuuri, hariduse, spordi, korralduse, tervishoiu, sotsiaalhoolekande, loodushoiu, vähemusrühvaste kultuuriautonomia või kirikute, koguduste või usuühingute toetamine avalikes huvides. Avalikes huvides tähendab põhimõtteliselt, et kodanikeühendus tegutseb ka liikmeskonnast väljapoole. Seda tingimust kontrollitakse ühenduse põhikirjast. See tähendab, et nimekirjas võib olla ka organisatsioone, kes põhikirja järgi tegutsevad väljapoole liikmeskonda, kuid tegelikus elus mitte. Samas ei pruugi ka kõik organisatsioonid, kes tegutsevad väljapoole oma liikmeskonda, nimekirja kantud olla. Nimekirja kandmine sõltub ühenduste endi initsiatiivist ja suutlikkusest.

Harju maakonna ühendustest kuulus tulumaksusoodustustega mittetulundusühingute ja sihtasutuste nimekirja 1. novembri 2002. a. seisuga 535 organisatsiooni, mis moodustab 15% Harju maakonnas registreeritud ühendustest (va ühistud). Neist 441 on Tallinnas registreeritud ühendused (14% Tallinna ühendustest, va ühistud) ja 94 Harjumaal registreeritud ühendused (17% Harjumaa ühendustest, va ühistud).

Lisaks on tähelepanuväärne, et Harjumaa nimekirja kuuluvatest ühendustest on 73% spordiorganisatsioonid. Tallinnas registreeritustest ei tule ükski valdkond nii tugevalt esile. Küll aga on märgatav, et Tallinnas nimekirja registreeritustest ühendustest on 1/3 üle-eestilised (nimi sisaldab sõna "Eesti").

3.1.4. Kokkuvõte mittetulundusühingute ja sihtasutuste taustauuringust

Kõige enam tegutseb ühendusi valdkondades, mis kuuluvad maakonnaplaneeringu kohaselt sotsiaalse infrastruktuuri arendamise alla. Lisaks aitavad ühendused kaasa ka majanduse arendamisele ning kõige vähem ühendusi tegutseb keskkonnaalaste peaesmärkide valdkonnas.

Enamik Tallinnas registreeritud ühendustest tegutseb üle-eestiliselt ning enamik Harjumaal registreeritud ühendustest tegutseb mingis Harju maakonna piirkonnas (vald/linn). Otseselt Harju maakonna arengule on keskendunud väike osa ühendustest.

Suurem osa Harju maakonna organisatsioonidest ei kuulu tulumaksusoodustustega mittetulundusühingute ja sihtasutuste nimekirja ega tegutse põhikirja järgi väljapoole liikmeskonda või ei ole nõ tõesanud oma sobivust nimekirja kuulumiseks.

¹¹ The Tax Treatment of Nongovernmental Organizations: A Survey of Best Practices from Around the World, International Center for Not-for-Profit Law, <http://www.icnl.org/gendocs/TAXPAPER.htm>, 05.09.2002.

3.2. Kohalike omavalitsuste taustauuring

Kohalike omavalitsuste taustauuringutest selgub, millistes valdkondades näevad kohalikud omavalitsused ühendustel rolli kohaliku elu arendamisel, ning kuidas soodustavad omavalitsused mittetulundusühenduste tegevust. Allikaks olid kõikide Harju maakonna kohalike omavalitsuste analüüsi ajal kehtinud arengukavad. Kuna uuel Anija vallas, mis ühendab endist Anija valda ja Kehra linna pole veel ühist arengukava valminud, hõlmas analüüs endise Anija valla ja Kehra linna arengukava.¹² Nissi vallas puhul on kasutatud arengukava projekti, millest nad tegelikkuses vallavanema sõnul juba pikemat aega lähtuvad.

Arengukavade analüüsimisel vastati kahele küsimusele:

- millist rolli omistatakse ühendustele arengukavades;
- kuidas soodustavad omavalitsused ühenduste tegevust arengukavade järgi.

Kuna valdade/linnade arengukavad olid koostatud väga erinevatel tasemetel (erinev oli nii sisu koostajate hulk ja professionaalsus, arengukava kestvuse periood kui sisu struktuur ja komponendid), siis lähtuti uuringus põhimõttest, et igasugune mittetulundussektori või mõne ühingu mainimine vähemal või suuremal määral arengukava olukorda kaardistava või tulevikku planeerivas osas, on tähtis registreerida kui mittetulundussektori eksisteerimise vajaduse teadvustamist.

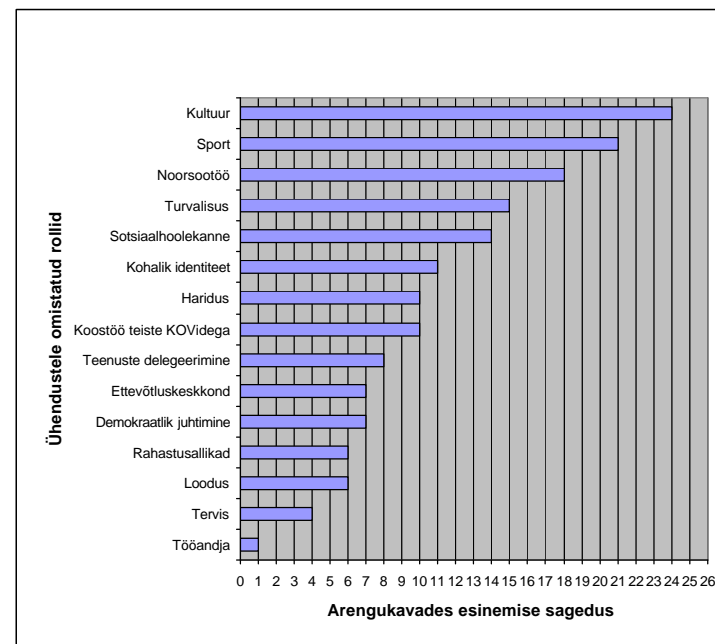
Esiteks on oluline märkida, et kõikide kohalike omavalitsuste arengukavad nägid ette ühenduste kaasamist kohaliku elu arendamiseks.

3.2.1. Ühendustele omistatud rollid arengukavades

Arengukavade põhjal on näha, millistes valdkondades peavad kohalikud omavalitsused ühendusi arengut soodustavateks faktoriteks – millistes valdkondades nähakse ühenduste tegevuses positiivset mõju valla/linna arengus. Jooniselt 7 selgub, et 26 kohalikust omavalitsusest 24 (92%) on oma arengukavas tõstnud ühendusi esile kohaliku kultuuritraditsioonide loojana ja hoidjana. 21 kohaliku omavalitsuse arengukavad peavad ühendusi olulisteks sporditegevuse arendamises. Üle poolte arengukavades on hinnatud ühendusi veel noorsootöölase tegevuse arendajatena (18 arengukavas), turvalise elukeskkonna rajajatena/hoidjatena (15 arengukavas), ning sotsiaalhoolekande pakkujatena (14 arengukavas). Vähem kui pooltel juhtudel on ühendustele omistatud kohaliku identiteedi looja/hoidja (11), hariduselu edendamise/täiendamise (10), teiste kohalike omavalitsustega koostöövormi pakkuja (10) ja kohalikult omavalitsuselt teenuste üle võtja rolli (8). Vähem kui veerand kohalikest omavalitsustest mainis arengukavades ühendusi ka kui ettevõtluskeskkonna arendajaid (7), valla/linna demokraatlikuma ja avatuma juhtimisprotsessi olulisi komponente (7), projektide võimalikke rahastusallikaid –

¹² Kehra linn ühines Anija vallaga 20. oktoobri 2002. aasta kohalike omavalitsuste volikogude valimise ajal.

fondid (6), looduskeskkonna hoidjaid (6) ja otseselt tervisearendusele kaasaaitajaid (4). Ühes arengukavas on ühenduste rolli nähtud ka tööandjana.

Joonis 7. Ühenduste roll arengukavade järgi.

1. Kultuuritraditsioonide loomine/hoidmine, kultuurielu edendamine

92% uuritud arengukavades näitab ühendusi kui kultuuritraditsioonide hoidjad ja loojad. Üldiselt peetakse kõiki kultuurivallas tegutsevaid ühendusi võrdset olulisteks ning kaasatakse kohaliku kultuurielu korraldamisse. Mõned kohalikud omavalitsused on kogu kultuurielu korraldamise ühenduse või ühenduste kanda andnud. Näiteks võib tuua Raasiku valla, kelle arengukava järgi on kahes piirkonnas (Aruküla ja Raasiku) delegeeritud kultuurielu korraldamine ühendusele. Samas tuuakse välja, et ühes piirkonnas see töötab väga hästi, kuid teises ei toimi. Samuti on Harku vallas kultuurielu vedajaks Harku Valla Laulu- ja Mänguselts, kus arengukava kohaselt on vajadus luua üks täiskohaga tegevjuhi koht. Mitmed arengukavad toovad välja, et kultuuriühendusi tuleb rahaliselt toetada. Otseselt investeeringute kavasse on kultuuriühenduste rahastamise sisse kirjutatud 3 kohaliku omavalitsust – Harku vald, Kose vald ja Kehra linn.

2. Spordielu arendamine

81% arengukavadest toob ühendused esile kui kohalikku spordielu panustajad. Ka spordiorganisatsioonide puhul peetakse üldjuhul kõiki selle valdkonna ühendusi olulisteks ning piüütakse ka kõiki rahaliselt toetada. Kohalikud spordiorganisatsioonid on paljudes valdades kaasatud valla/linna spordiprogrammi välja töötamiseks ning mitmeid üritusi tehakse koostöös (KOV ja ühendused). Näiteks on Saue vallas spordielu korraldamine koondunud kahele mittetulundusühingule: rahvaspordiklubile Kuuse ja Ääsmäe Kultuuri ja Spordi Sihtasutusele. Harku vald on võtnud eesmärgiks igal aastal spordiorganisatsiooni tunnustada ning autastada aasta spordiklubi. Otseselt investeeringute kavasse on spordiorganisatsioonide rahastamine sisse kirjutatud 7 kohalikul omavalitsusel – Harku vald, Paldiski linn, Maardu linn, Saue linn, Rae vald, Kehra linn ja Saku vald.

3. Noorsootöö

69% arengukavadest mainib ühendusi kui kohalikku noorsootöösse positiivse panuse andjaid. Noorteorganisatsioonidest tuntakse ka enamasti puudust ning ollakse valmis nende loomisesse investeerima. Üldjuhul ei nähta, et kogu noorsootöö korraldus võiks olla delegeeritud ühendusele või ühendustele. Pigem pooldatakse valla/linna noorsootöötaja ja ühenduste koostööd. Otseselt investeeringute kavasse on noorsootöoga tegelevate ühenduste rahastamine sisse kirjutatud 1 omavalitsusel – Loksas vald.

4. Turvalise elukeskkonna loomine/hoidmine

58% arengukavadest on märkinud ühenduste rolli turvalise elukeskkonna tagamisel. Siia valdkonda on arvatud korrakaitse, päästeteenistuse ja kriminaalpreventsiooni organisatsioonid. Olulist rolli mängib siis Naabrivalve, keda mitmed omavalitsused on juba kaasanud ning mitmel on plaanis kaasata turvalise elukeskkonna tagamise programmi. Näiteks on Tallinna linn määratlenud üheks edukuse näitajaks ka naabrivalvega kaetud majade arvu. Teise suure osa ühendustest moodustavad kohalikul tasandil riiklike funktsioonide nõrku kohti täitvad organisatsioonid. Näiteks asub Raasiku vallast Päästeteenistus liiga kaugel ning seetõttu on vald pannud oma panuse Raasiku Tuletõrjeühingule, kus tegutsevad vabatahtlikud pritsimehed. Arengukavade järgi on 4 kohalikku omavalitsust – Kuusalu vald, Raasiku vald, Tallinna linn ja Kose vald, kus korrakaitse või päästeteenistus on osaliselt või täielikult delegeeritud ühendustele. Otseselt investeeringute kavasse on korrakaitse ja päästeteenistuse organisatsioonide rahastamist kajastanud 1 omavalitsus – Kose vald.

5. Sotsiaalhoolekanne

54% arengukavadest toob ühendused esile kui sotsiaalhoolekandes olulised faktorid. Kõige enam partnerühendusi on tekkinud just sotsiaalsfääris. Selles valdkonnas on ka teistest enam teenuseid delegeeritud lepinguga kolmandale sektorile. Samas on näha, et mitmes kohalikus omavalitsuses soovivad valla/linna juhid sotsiaalteenuseid pakkuvaid ühendusi juurde luua või nende

loomisele tugevalt kaasa aidata. Näiteks Anija vallas soovitakse korraldada lastekaitset koostöös ühendustega ning ollakse valmis valla poolt ka sellist ühendust looma. Teistest esile tõuseb selles valdkonnas Tallinna linn, kus on tekkinud täielik partnerlus linna ja sotsiaalühenduste vahel ning linn näeb, et kolmandast sektorist on saanud tugev sotsiaalhoolekannet pakkuv jõud. Nähakse, et linna roll on ka muutunud teenuse pakkujast teenuste delegeerijaks, koordineerijaks ja kontrollijaks. Investeeringute kavasse on sotsiaalhoolekandega tegelevate ühenduste rahastamist ette näinud 2 omavalitsust – Paldiski linn ja Saku vald.

6. Kohaliku identiteedi loomine/hoidmine

42% arengukavadest kirjeldab ühendusi kui kohaliku identiteedi hoidmise ja loomise olulisi faktoreid. Oma rolli mängivad siin ilmselt kõigi valdkondade ühendused, kuigi eriliselt on arengukavades siinjuures rõhutatud kultuuri-, spordi- ja haridusühendusi. Mitmetes arengukavades on märgitud, et valla/linna üheks praeguseks nõrkuseks on kohalike elanike vähenenud aktiivsus. Siit tulenevalt on mitmes arengukavas väljendatud soovi kaasata ühendusi, kuid kurdetakse ühenduste puudust kas üldse või mingis kindlas valdkonnas. Seetõttu on arengukavades kajastatud mitmeid meetmeid elanike aktiivsuse tõstmiseks ning kolmanda sektori arengu soodustuseks. Meetmed on pikemalt kirjeldatud järgmises alapeatükis 3.2.2.

7. Hariduselu edendamine

38% arengukavadest kajastasid ühendusi kui hariduselu edendajaid. Ka selles valdkonnas tuntakse ühendustest puudust. Näiteks on Harku vallas plaanis toetada vabaharidusseltside tekkimist. Tugevaid partnereid selles valdkonnas arengukavade järgi üldiselt ei ole. Siiski on näiteks Nissi vald kaasanud arengukava väljatöötamiseks haridusvaldkonnas ka ühendusi. Tallinna linn näeb hariduse vallas ühenduste kaasamisest võimalusi õpikeskkonna kaasajastamiseks, puuetega õpilaste võrdsete võimaluste loomiseks ning elukestva õppe tagamiseks. Investeeringute kavasse on haridusühenduste rahastamist ettenäinud 2 omavalitsust – Harku vald ja Saku vald.

8. Koostöövorm teiste omavalitsustega

38% arengukavadest toob välja mittetulundusühingud, mille kaudu kohalikud omavalitsused ise omavahel koostööd teevad. Mainitud on loomulikult Harjumaa Omavalitsuste Liitu, Eesti Linnade Liitu, Eesti Maaomavalitsuste Liitu ja Kõrvemaa Turismi. Nende organisatsioonide abiga viiakse läbi kohalike omavalitsuste piire ületavaid arenguprojekte näiteks ettevõtluse ja turismi arendamiseks.

9. Teenuse delegeerimine kohalikul omavalitsusel ühendustele

31% arengukavadest on kirjeldatud kolmandat sektorit kui kohaliku omavalitsuse osutatava teenuse ülevõtjat. Kõige sagedamini nähakse kolmandal sektoril teenuse ülevõtja funktsiooni sotsiaalhoolekandes, kuid samas ka kultuuri ja spordielu korraldamises, päästeteenistuses. Näiteks on

Loksa vallas 2 rahvamaja antud ühenduste hallata ning tahetakse ka teist kahte rahvamaja ühenduste hallata anda. Kohalikud omavalitsused on valmis ka ise looma ühendusi eesmärgiga delegeerida neile teenuseid. Näiteks leiab Paldiski linn, et sotsiaalteenuste osutamise optimeerimiseks on otstarbekas luua mittetulundusühing, kellega linnal oleks lepinguline suhe või osta teenust juba tegutselt ühenduselt.

10. Ettevõtluskeskkonna arendamine

27% arengukavadest toob ühendused välja kui ettevõtluskeskkonna arendajad. Näiteks näeb Kehra linn suurte ettevõtlusliitudega koostöö arendamist ühe võimalusena ettevõtluse elavdamiseks. Nissi vald näeb, et kohalike ettevõtete koostööd saaks suurendada luues ettevõtjate koostööklubi. Spetsiifiliselt turismi arendamiseks on näiteks 5 kohalikku omavalitsust (neist 2 Harjumaalt: Aegviidu ja Anija) loonud mittetulundusühingu Kõrvemaa Turism. Investeeringute kavades ei ole otseselt selles valdkonnas ühendustele rahalisi ressursse ette nähtud.

11. Linna/valla demokraatlik ja avatud juhtimine

27% arengukavadest märgib, et ühendustel on oluline roll linna/valla demokraatliku juhtimise korraldamises. Imselt on siinjuures olulised kõik ühendused. Peetakse oluliseks kolmanda sektori kaasatust otsuste tegemisel, sh arengukava koostamisel. Samas on selles valdkonnas kõige enam märgata deklaratiivsust – põhimõtted ei ole nõ lahti kirjutatud ega oma keskkonda kohandatud. Teisest küljest on ka näiteid, kus arengukava järgi on avatud linna/valla juhtimine eraldi prioriteediks võetud. Sellisel juhul on alati kajastatud ka kolmanda sektori kaasamise vajadust.

12. Rahastusallikad

23% arengukavadest mainib fonde kui võimalikke rahastusallikaid valla/linna projektidele elluviimiseks. Projektid on seotud kultuuri, hariduse, keskkonna ja infrastruktuuri arendamisega ning valla/linna piire ületavate projektidega. Üldjuhul ei ole täpsustatud, millistest fondidest planeeritakse raha taotleda. Kuid näiteks on maininud Maardu linn oma arengukavas, et Avatud Eesti Fondilt tuleks taotleda hariduselu edendamise projektide toetust.

13. Looduskeskkonna hoidmine/kaitsmine

23% arengukavadest näeb ühendustel rolli looduskaitstes. Mitmes kohas on ühendused kaasatud koristustalgute korraldamisse. Aegviidu vald planeerib talgute läbi viimiseks kaasata ka väljastpoolt valda ühendusi – Tartu Ülikooli Looduskaitse Ringi. Lisaks nähakse näiteks Rae vallas ühendustel rolli keskkonnavalitsuse kontrollis. Paldiski linnas peetakse ühendustes selgitustööde korraldamist üheks võimaluseks keskkonnateadlikkuse tõstmiseks. Viimsi vald näeb, et koostöös kolmanda sektoriga saab rahastust taotleda ELi abiprogrammidest ning keskkonnaprojekte ellu viia. Investeeringute kavades ei ole otseselt selles valdkonnas ühendustele rahalisi ressursse ette nähtud.

14. Tervisearenduseks

15% arengukavadest näeb ühendustel rolli tervisteenuste pakkumises ja terviseedenduses. Mitmes arengukavas on mainitud, et vajalik oleks parandada koostööd olemasolevate tervishoiuühendustega. Näiteks näeb Saku vald, et kogu valda saaks kaasata terviseedendusprojektide läbiviimisesse koostöös kolmanda sektoriga. Investeeringute kavades ei ole otseselt selles valdkonnas ühendustele rahalisi ressursse ette nähtud.

15. Tööandja

Vaid ühes arengukavas on märgitud ühendust kui tööandjat. Nimelt on Padise valla arengukavas Keila Tarbijate Ühistu toodud kui üks oluline kohalik tööandja. Arengukava järgi töötab Keila Tarbijate Ühistus Padise vallast 5 inimest.

3.2.2. Ühenduste tegevuse soodustamise meetodid arengukavade järgi

Järgnevalt on välja toodud erinevad meetmed, mida omavalitsused kasutavad ühenduste tegevuse soodustamiseks arengukavade järgi. Meetmed ei ole tähtsuse järjekorras. Samuti ei ole siinkohal hinnatud meetmete efektiivsust.

- **Otsuste tegemise kaasamine, sh arengukava koostamise kaasamine.**
Näiteks kaasas Keila linn ühendusi kultuuri, spordi ja hariduse valdkondade väljatöötamise. Erilise näitena saab tuua Kuusalu valla, kus loodi arengukava koostamiseks mittetulundusühing Kuusalu Arengukogu, mille kaudu said valla elanikud osaleda arengukava koostamises. Kahjuks oli selle ühenduse mõju tunda vaid arengukava loomisel ning hilisemat inimeste osalust otsuste tegemisel selle ühenduse kaudu ei toimunud.
- **Investeeringute kindlustamine kolmandale sektorile valla/linna eelarvest.**
Siin võib märgata kolme erinevat lähenemist. Esimene ja kõige harvem lähenemine on sektori tasandil rahastuse garanteerimine. Näiteks on Saku valla investeeringute kavas põhimõte, et valla eelarvest eraldatakse igal järgneval aastal 0,75% kolmanda sektori organisatsioonidele. Teine lähenemine on rahastuse garanteerimine kolmandas sektoris mingile kindlale valdkonnale. Näiteks on Rae valla investeeringute kavas kindel summa külaelarendavatele ühendustele. Kolmas lähenemine on planeerida toetus konkreetsele ühendusele. Näiteks on Keila vallal planeeritud rahaliselt toetada Keila Valla Invaühingut, mis koondab keha- ja vaimupuuetega inimeste liidud ja ühingud.
- **Teenuste lepinguline delegeerimine.**
Teenuse delegeerimine peaks tähendama ühtlasi ka, et kohalik omavalitsus usaldab ühendust ning eraldab teenuse osutamiseks ka vastavad ressursid. Enamasti on delegeeritud teenuseid sotsiaalhoolekandes, kuid ka kultuuri, spordi, hariduse, korra- ja päästeteenistuse valdkondades.

- **Rahaliste ressursside eraldamise korra ja aluste läbipaistvus.**
Siin on leitud kaks viisi läbipaistvuse ja objektiivsuse suurendamiseks. Näiteks on Saue linnas võetud vastu määrus, mis reguleerib Saue linna eelarvelistest vahenditest spordiühingutele toetuste taotlemise, määramise ja maksmise korra. Teiseks on näiteks Rae vald leppinud kokku põhimõtte, et valla eelarvest finantseeritavate ühenduste finantseerimise otsustamisel osaleb spetsialistide nõukogu.
- **Oma valla/linna ühenduse eelistus võrdse pakkumise korral.**
Oma valla/linna ühenduse eelistamine võrdse pakkumise korral soodustab selgelt kohalikku algatust. Näiteks on selline põhimõte kajastatud Rae valla arengukavas.
- **Vabatahtlikkuse idee toetamine ning soodustamine.**
Näiteks saab siin tuua koristustalgute korraldamise ning valla/linnaelanike vabatahtlikena kaasamise. Harku vallas töötab praegu vabatahtlikust hooldustöötaja, kuid arengukava järgi on plaanis sotsiaaltöösse kaasat rohkem vabatahtlikke. Saku vallas näeb arengukava ette vabatahtlike registri loomise, ning seda ka just sotsiaalhoolekande valdkonna jaoks.
- **Eraldi prioriteerida kolmanda sektori arendamist.**
Üpris tavaline on, et eraldi teemana on käsitletud ja prioriteeritud ärisektori arendamist. Mitmes arengukavas on ka kolmanda sektori arengut eraldi süsteemselt käsitletud. Näiteks saab tuua Rae valla, kes on leppinud kokku teatud põhimõtetes, mis kirjeldavad, kuidas peaks valla/linna juhtimine olema korraldatud, ning kuidas peaks kolmandasse sektorisse suhtuma, ning kuidas ühendusi toetama ja kaasama, et soodustada selle sektori arengut. Näiteks peetakse oluliseks märkida, et kolmanda sektori arendamisel ei tohi eelistada ühte mittetulundusühenduslikku liikumist teisele, sest eesmärk on mitmekesise kodanikualgatusete toetamine ning vallaelanike aktiivsuse tõstmine. Oluliselt on kolmanda sektori arendamise esile tõstnud ka näiteks Aegviidu vald, kus valla visioon sisaldab ka nägemust tugevast mittetulundussektorist, mis oleks võimeline osalema valla juhtimises ja igapäevaelu korraldamises.
- **Ühenduste tunnustamine infokanalitena elanikega suhtlemiseks**
Näiteks on Paldiski linn planeerinud kohaliku keskkonnateadlikkuse tõstmiseks korraldada keskkonnaalast selgitustööd ka ühiskondlikes organisatsioonides.
- **Ürituste korraldamine kolme sektori koostööna**
Kõige sagedamini korraldatakse kolme sektori koostööna kohalikke spordi- ja kultuuriüritusi.

3.2.3. Arengukavade analüüsi kokkuvõte

Arengukavadest ilmneb, et kõik kohalikud omavalitsused on teatud määral pidanud mittetulundusühendusi olulisteks kohaliku elu edendamisel, ning et mitmed omavalitsused on otsinud meetmeid ühendustegevuse toetamiseks. Ilmnes ka trend, et

mida uemad on arengukavad, seda rohkem, konkreetsemalt kajastavad need ka suhteid kolmanda sektoriga. See viitab ilmselt asjaolule, et mittetulundussektorit puudutav teema on ka avalikkuse poolt enam käsitletud ning ka ühendused ise on aja jooksul suutnud oma vajalikkust ja võimekust kohalikele omavalitsustele tõestanud.

Sellegipoolest saab arengukavade analüüsi põhjal väita, et kohalikud omavalitsused näevad ühendustel rolli eelkõige valdkondades, mis maakonnaplaneeringus on kajastatud sotsiaalse infrastruktuuri arendamise all. Samuti nähakse ühendustel rolli majanduselu edendamises ning keskkonnaalases tegevuses.

Mõneti eraldi seisev on kohalike omavalitsuste poolt ühendustele omistatav roll aidata kaasa omavalitsuse demokraatlikus juhtimises. Teatud seose maakonnaplaneeringus toodud üldise eesmärgiga – luua tingimused maakonna terviklikuks ja tasakaalustatud arenguks – saab siin siiski välja tuua.

Arengukavadest aga ei selgu, mil määral tegelikkuses paberil kajastatud põhimõtteid rakendatakse, ning kui efektiivsed on erinevad ühendustegevust soodustavad meetmed. Seetõttu on vajalik analüüsida arengukavade uuringu tulemusi intervjuudest ilmneva informatsiooniga koos.

3.3. Hinnang Harju maakonnaplaneeringule ja maakonnaplaneeringu arendusprojektidele

Analüüsiti, kuidas kehtiv maakonnaplaneering kajastab mittetulundussektori kaasamist piirkonna arendustegevusse. Analüüsi aluseks on võetud Harju maakonnaplaneeringu põhjal koostatud “Maakonnaplaneeringu arendusprojektid”, mis on koostatud seisuga juuni 2000.

Valdkonnad, kus ühendusi on kaasatud arenguprojektide elluviimisesse, on kultuur, noorsootöö, sport, sotsiaalhoolekanne, majanduse areng ja ettevõtlus, põllumajandus ja turism.

Eraldi tuleb käsitleda arenguprojektidesse maakonnaplaneeringu järgi sageli kaasatud Harjumaa Omavalitsuste Liitu (HOL). HOL on mittetulundusühing, mis ühendab 20 Harju maakonna kohalikku omavalitsust, ning mille ülesandeks on liikmete ühistegevuse korraldamine, ühishuvide esindamine ja kaitsmine. Maakonnaplaneeringus on HOL kaasatud erinevate valdkondade arenguprojektidesse nii vedajana, partnerina kui finantsallikana.

Kultuurivaldkonnas on ühendused kaasatud kõikidesse projektidesse. Noorsootöös on 12-st seitsmesse ja spordis 12-st kaheksasse projekti ühendused kaasatud.

Ühendusi nähakse projektide vedajatena 9 korral (spordis, sotsiaalhoolekandes ja kultuuri valdkonnas). Kui üldjuhul on ühendus vaid üks projekti vedajatest teiste organisatsioonidega koos, siis spordi valdkonnas on 2 projekti vedajaks ühendus üks.

Partnerina on 21 projektis märgitud ühendusi (kokku 9 erinevas valdkonnas). Enim kordi (8 korral) on ühendused projektis partneriteks spordi valdkonnas.

Finantside allikana nähakse ühendusi 13 korral – peamiselt kultuuri, noorsootöö, spordi ja ka majanduse arendamise valdkonnas.

Partner-ühendused, keda mainitakse projektide teostamises, on kujunenud spordis, noorsootöö, sotsiaalhoolekande, põllumajanduse ja turismi valdkondades. Kõige suurem osalus ühendustest arenguprojektide põhjal on spordiorganisatsioonil Harjumaa Spordiliit, mida on kokku mainitud 4 projekti teostamises, ning mis on 2 projektis ainuke vedaja.

Mittetulundussektori arendamisele on kokku suunatud 3 projekti, millest 2 on kultuuri ja 1 noorsoovaldkonnas. Lisaks on turismivaldkonnas üks projektidest uue ühenduse loomine.

Ühenduste esindajad olid kaasatud maakonnaplaneeringu koostamisse, ja seeläbi nende teadmisi maakonna arengus väärtustatud, 5 teemarühmas – hariduse, spordi, põllumajanduse, sotsiaalhoolekande ja turismi valdkonnas.

Analüüsist selgub, et ühendusi nähakse peamiselt sotsiaalse infrastruktuuri strateegiliste eesmärkide elluviimisele kaasaaitajatenä. Kõige enam teevad ühendustega koostööd spordi, noorsootöö, sotsiaalhoolekande valdkonnad. Ka majanduse arengu eesmärkide elluviimisesse on ühendusi kaasatud. Tehnilise infrastruktuuri eesmärkide elluviimisesse on kaasatud ühendustest vaid HOL.

Kuigi ühendusi kaasatakse maakonna arenguprojektide elluviimisesse ning neid nähakse paljudes projektides partneritena, puudub maakonnaplaneeringus terviklik mittetulundussektori tegevust soodustav tegevuskava.

4. Süvauuring

Süvauuringuks valiti Harju maakonnas välja 5 kohalikku omavalitsust – Harku vald, Keila linn, Loksa vald, Nissi vald ja Paldiski linn, kus uuriti lähemalt omavalitsusjuhtide ning ühenduste hinnanguid. Omavalitsused valiti nende erineva sotsiaal-majandusliku situatsiooni tõttu ning põhjusel, et taustauringutele tuginedes on kõigis neis tegemist suhteliselt tugeva mittetulundussektoriga, kuid samas omavad erinevat kogemust suhtlemisel ühendustega.

4.1. Süvauuringumeetod ja uuringus osalenud

Süvauuringumeetodiks valiti vestlus-intervjuu. Valitud kohalikes omavalitsustes viidi intervjuud läbi kohalike omavalitsuste juhtidega – volikogu esimehe ja vallavanema/linnapeaga ning 2-3 ühenduse esindajaga. Kokku viidi intervjuud läbi 22 inimesega, kellest 10 olid kohalike omavalitsuste juhid, 11 mittetulundussektori organisatsioonide esindajad ja 1 Harju Maavalitsuse esindaja. **Suured tänud kõigile intervjuudes osalenutele!**

Mittetulundussektori esindajatest viidi intervjuud läbi järgmiste inimestega:

Kohalik omavalitsus	Nimi	Ühendus
Harku vald	Ott Kasuri	Tabasalu Looduspark
	Kalev Konsa	Harku Valla Laulu ja Mängu Selts
Keila linn	Tiina Sinijärv	Keila Avatud Noortekeskus
	Otto Pruuns	Keila Kabeklubi
Loksa vald	Maila Velström	Pohiranna
	Mihkel Tikis	Loksa Omapärane Keskkonnasäästlik Areng
Nissi vald	Merike Palts	Ellamaa Külaarenduskeskus
	Selma Leetmaa ja Erna Suutava	Nissi Valla Pensionäride Ühendus
	Sirje Vinni ja Küllike Uusaed	Kodukant Harjumaa ¹³
Paldiski linn	Ljubov Roosna Edgar Pugi	Paldiski Punase Risti Selts Paldiski Linna Invaliidide Ühing

¹³ Kodukant Harjumaa valiti intervjuus osalema esindamiseks maakonna tasandil tegutsevaid ühendusi.

Kohalike omavalitsuste juhtidest viidi intervjuud läbi järgmiste inimestega:

Kohalik omavalitsus	Nimi	Amet
Harku vald	Allan Kiil	volikogu esimees
	Sulev Roos	vallavanem
Keila linn	Rein Siim	volikogu esimees
Loksa vald	Leino Mägi	linnapea
	Tõnu Tamm	volikogu esimees
	Madis Praks	vallavanem
Nissi vald	Juhan Särgava	volikogu esimees
Paldiski linn	Peedo Kessel	vallavanem
	Mati Kadak	volikogu aseesimees
	Kaupo Kallas	linnapea

Harju Maavalitsusest viidi intervjuu läbi Jüri Muruga, kes on Harju Maavalitsuses majandusosakonna nõunik maaelu arengu ala.

Kohalike omavalitsuste juhtidelt küsiti nende kogemuste kohta avaliku võimu ja ühenduste senisest kokkupuutest, koostöövormidest, mittetulundussektori panusest valla/linna arengus ning probleemidest ja lahendustest. Ühenduste esindajatelt küsiti ühenduse loomise, tegutsemise, koostööpartnerite ja finantsallikate ning probleemide ja võimalike lahenduste kohta.

4.2. Intervjuude tulemused

Uurimusraportis on esitatud intervjuudes räägitud läbivad mõtted, ideed, probleemid ja lahendused. Vastajatele antud lubaduse kohaselt ei ole intervjuude tekste väljapoole loovutatud.

4.2.1. Registreeritud ühendused vs aktiivsed ühendused

Kohalike omavalitsuste juhtide kommentaaride järgi on nende vallas/linnas registreeritud ühendustest vastavalt vallale või linnale tegelikult tegutsemas 66-88%. Tugevate ühenduste hulka, kelle tegevus on kohapealses elus tuntav, hindavad kohalike omavalitsuste juhid vastavalt vallale või linnale 40-50% registreeritud ühendustest. Nende ühenduste tegevus on enamasti ka liikmeskonnast väljapoole suunatud.

Intervjuudest omavalitsusjuhtidega selgus, et ühendused, mis on registreeritud mõnes Harju maakonna vallas/linnas, kuid mille tegevuspiirkonnaks on Eesti, üldjuhul ei osale aktiivselt kohaliku elu edendamisel.

Tegevusvaldkondade järgi on kohalike omavalitsuste juhtide sõnul kohalikus elus tunda peamiselt kultuuri, spordi, meelelahutusvaldkonna, noorte, pensionäride ja sotsiaalteenuseid pakkuvaid ühendusi. Enamik kohalike omavalitsuste juhte ei näinud, et olulisi valdkondi oleks mittetulundussektori

tegevuses katmata, kuna vastavalt inimeste praegustele vajadustele ühendused elanike poolt ka on loodud. Sellegi poolest mainiti, et tulevikus võiks olla enam ühendusi, mis tegutsevad külaarenduse, turismi ja noorsootöö valdkondades. Mitme omavalitsusjuhi sõnul võiks ühendustel olla suurem osatähtsus turvalisuse tagamisel.

Lisaks teadsid omavalitsuste juhid nimetada 1-4 kohalikku aktiivset kodanikualgatus, mis ei ole registreeritud. Kuid nende aktiivsete gruppide puhul ei ole teada, kas tegevus toimib seltsingulepingu alusel või muidu vabas vormis.

4.2.2. Ühenduste loojad ja ühenduste vanus

Uuritud ühendustel oli kahte liiki saamislugusid. **Esimene osa ühendusi oli loodud kohalike elanike initsiatiivil**, kas mingi probleemi lahendamiseks, mingi valdkonna arendamiseks või endale ja oma kaaslastele tegevus- ja suhtlusvõimaluste loomiseks. Mõned sellised ühendused olid ka välja kasvanud teisest mittetulundusühingust, mille üks tegevussuund vajas eraldi suuremat tähelepanu ning eraldi organisatsiooni loomist.

Teine osa ühendusi oli loodud kohalike omavalitsuste juhtide ja ametnike initsiatiivil ja osalusel. Kohalikel omavalitsustel on ühenduse loomisel abiks olnud kohalikud elanikud ning üle-eestilised vastava valdkonnaga tegelevad mittetulundusühingud. Kohalike omavalitsuste juhtide endi sõnul saab toimima hakkavat ühendust luua nõ ülevalt tuleva initsiatiivil vaid sellisel juhul kui on olemas sotsiaalne tellimus ehk elanikud tunnetavad tegelikult ühenduse vajadust ning olemas on ka potentsiaalsed ühenduse juhid. Samas olid ühe kohaliku omavalitsuse juhid seisukohal, et ülevalt alla initsiatiiviga ühenduse loomine on riskantne – *“ülevalt alla ühenduse loomisel on oht, et organisatsioon jääbki ootama käske ning raha kohalikult omavalitsuselt ega võta tegelikkuses vastutust enda kanda”*.

Ühe kohaliku omavalitsuse poolt loodud ühenduse sõnul oli organisatsiooni loomisel küsimuseks, kas asutada mittetulundusühing või omavalitsuse allasutus. Üheks argumentiks mittetulundusühingu kasuks oli asjaolu, et mittetulundusühingutel on paremad võimalused projektideks raha taotlemiseks. Lisaks on kohalike omavalitsuste poolt loodud ühenduste sõnul üheks heaks põhjuseks mittetulundusühingu loomisel asjaolu, et mittetulundusühingu vorm võimaldab inimestel ise osaleda oma elukeskkonna kujundamisel - *“inimesed saavad ise otsustada ja käed külge panna”*.

Uuritud ühendused erinesid ka oma vanuse poolest: kaks ühendust oli 11 aastat, üks 9 aastat, kaks 5 aastat, üks 4 aastat, kaks 2 aastat ja kaks 1 aastat ametlikult tegutsenud. Mitmete ühenduste tegelik tegutsemisaeg on aga mitmeid aastaid pikem kui arvestada ka ametlikule ühenduse loomisele eelnenud tegevusperioodi.

4.2.3. Ühenduste loomise ja tegutsemise eesmärgid

Ühenduste sõnul on nende üheks põhilisemaks ülesandeks inimestele suhtlusvõimaluste pakkumine. *“Paljudel inimestel ei ole eriti võimalusi ja põhjust kodust välja tulemiseks”*. Ühendused pakuvad tegutsemisvõimalusi ning erinevaid

meelelahutus- ja hariduslikke üritusi (peod, ekskursioonid, seminarid). Ühenduste sõnul on suhtlusvõimaluste pakkumise tulemusena *“inimesed hakanud vähem virisema”, “inimeste näod on naerul”*. Suhtlusvõimaluste pakkumise juures peetakse väga oluliseks mingi ruumi olemasolu, kuhu saab alati vajadusel tulla ning mille peamiseks ülesandeks ongi *“uste lahti hoidmine”*.

Mitme uuritud ühenduse eesmärgiks on toetada ja aidata neid inimesi, kes mingil põhjusel ise hakkama ei saa. Uuritud ühendused pakuvad sellisele sihtgrupile nii meelelahutust, tegutsemisvõimalust, koduhooldust, odavamalt lõunat, odavamalt juuksuri teenust, abi riigiga asjaajamistel, harivaid seminare, ekskursioone ja nõustamist jne. Mitmed ühendused rõhutasid, et üks tähtsamaid tegevusi on ühiskonnas veidi kõrvale jäänud inimestele sünnipäevakaartide saatmine või kingituste viimine. Ühe ühenduse sõnul tänavad inimesed nende vabatahtlike lausa pisarsilmil meelepidamise eest.

Mõned ühendused on oma ülesandeks võtnud ka **kohalike omavalitsuste organitele oma sihtgrupi huvid, probleemide ning vajaduste tutvustamine** ning võimalike lahenduste pakkumise (näiteks teemal kuidas pe aks piirkonnas elu olema korraldatud, et puudega inimesed tunneksid end hästi oma elukeskkonnas).

Eraldi rõhutasid nii ühendused kui kohalike omavalitsuste juhid noortega tegelevate ning noortele tegutsemisvõimalusi pakkuvate ühenduste tähtsust. **Noortele tegutsemisvõimaluste pakkumist käsitletakse kui üht tulemuslikumat kriminaal-, uimasti- ja alkoholipreventsiooni meetodit.**

Uuritud ühendustest mõned olid asutatud peamiselt selleks, et **luua oma spetsiifilisel huvialal tegutsemiseks võimalusi ka väljaspool Tallinna, leida ühenduse kaudu uusi väljundeid oma ning tutvustada oma huviala ka teistele inimestele**. Sellised ühendused väärtustavad peamiselt kvaliteetseid tulemusi, häid kohti võistlustel jne. Oluliseks peetakse ka oma piirkonna head esindatust vastavas tegevusvaldkonnas.

Suhtlus- ja tegutsemisvõimaluste pakkumise kaudu võimaldavad ühendused kogukonna tunnet luua ja säilitada ning integreerida kogukonda ka eraldi jäänud inimesi. Üks uuritud ühendustest kommenteeris, et nende 7-aastase tegevuse tulemusel on tekkinud suurem kogukonna tunne: *“Enne oli igaüks oma urus, aga nüüd tunnevad kõik kõiki ja on sina-sõbrad.”* Kodukoha tunde loomiseks korraldavad ühendused näiteks meelelahutuslikke üritusi. Selline tegevus on eriti vajalik piirkondades, kuhu tuleb palju uusi inimesi pidevalt juurde elama, ning mis on muutunud vaid suurlinna magalarajoonideks. *“Mittetulundussektori ülesandeks peaks saama oma piirkonna elu arendamine – kontserdid, võistlused, turism. Teha nii, et piirkond ei oleks ainult magala!”*

Mitmete ühenduste eesmärgiks ongi laiemalt oma külaelu arendamine. *“Tegutseme selleks, et oleksid korralikud, ilusad, tegusad külad. Et inimesed tuleksid külla elama!”* Ühendused ise näevad, et mittetulundussektori roll peaks olema veelgi suurem külaelu edendamisel. *“Praegu on mittetulundussektoril isetegevuse, seltside, kodukaunistamise tase, aga ühendused võiksid olla tõeliseks külaarengu mootoriks.”*

Mitmed ühendused peavad oma ülesandeks kodukoha tutvustamist nii teistele Eestimaalastele kui välismaa gruppidele. Paljudel ühendustel on oma valdkonnas tihedaid suhteid teiste mittetulundusühingutega üle Eesti ning Eesti naaberriikides. Ühendused soovivad oma kodukohta tutvustada kui külalislahket ning tegusat kanti.

Kohalike omavalitsuste juhtide hinnangul on mittetulundussektori peamiseks rolliks kogukonnatunde loomine. Intervjuudes olid märksõnadeks *“oma valla näo loomine”, “kuuluvustunde tekitamine”* ja *“valla/linna elujõulisuse peegeldus”*. Omavalitsuste juhid märkisid, et koostegutsemist, mis seoks valla/linna rahvast, võiks veelgi rohkem olla. Nagu ka ühenduste esindajad märkisid omavalitsuste juhid, et mittetulundussektoris tegutsevad inimesed on vitaalsemad, saavad endaga paremini hakkama ning on enam oma eluga rahul. **Mitmed omavalitsusjuhid rõhutasid, et noortele tegevust pakkuvad ühendused on oluliseks osaks kriminaalpreventsioonist. Laiemalt nägid omavalitsuste esindajad, et turvalise ja inimsõbraliku keskkonna loomisel on ühendused väga oluliseks teguriks.**

Kõikide omavalitsuste esindaja hinnangul on mittetulundussektor oluline avalike teenuste pakkuja – nii meelelahutuse, spordi, noorsootöö kui sotsiaalvaldkonnas. Mõned kohalikud omavalitsused on ka teenuseid lepinguga ühenduste delegeerinud. Teenuste delegeerimiseks mittetulundussektorile motiveerib peamiselt võimalus raha kokku hoida ning soov suurendada inimeste initsiatiivikut. Teenuste delegeerimist praktiseerinud omavalitsuste esindajad peavad seda heaks meetodiks, mida tulevikus kindlasti edasi kasutada. *“Ühendused võiksid tulevikus üle võtta mitmeid teenuseid, mis on seadusega kohalikule omavalitsusele pandud. Küsimus on peamiselt ühenduste valmisolekus ja suutlikkuses.”* Kuid samas olid mõned omavalitsuste juhid seisukohal, et teenuste delegeerimine mittetulundussektorile tähendaks ülevalt alla ülesannete andmist ja määramist, mis ei sobi kokku mittetulundussektori loomusega.

Kohalike omavalitsuste esindajate toodud märksõnad nagu *kodanike hääle väljatoomine, survegrupp, valla juhtimise avatusele kaasa aitamine* iseloomustavad veidi ka mittetulundussektori rolli kohaliku omavalitsuse arvustajana, kontrollijana, raiskamise avastaja ja näitajana. Kuid seda ühenduste roll puudutati intervjuudes vaid põgusalt ning väga üldiselt.

4.2.4. Ühenduste tegutsemispiirkond ja sihtgrupid

Enamasti on **uuritud ühenduste tegevus suunatud oma valla/linna inimestele**, kuid mitmetel on ka liikmeid ja huvilisi naaberomavalitsustest. Kuid tihedat koostööd oma valdkonna ühendustega teistes Harju maakonna valdades/linnades ning ka teistes Eestimaa maakondades viitab ühenduste laiemale mõjuvõimele.

Uuritud 11 ühendusest 7 on oma tegevuse suunanud liikmeskonnast väljapoole. Teistel 4 ühendusel on tegevus suunatud liikmeskonnale, kuid seejuures mitte väga rangelt – mitmed programmid ja üritused on tegelikult avatud kõigile huvilistele. Lisaks on liikmeskonnale suunatud tegevusega ühendustest mitmel liikmeskonda kaasatud suur osa vastava sihtgrupi oma piirkonna inimesi. Seega ei saa järgalt tulumaksusoodustuse nimekirja kuulumise põhjal otsustada, kas ühendus tegutseb ainult liikmeskonnale või ka väljapoole liikmeskonda.

4.2.5. Ühenduste koostöö kohaliku omavalitsuse organitega

Ühenduste ja kohalike omavalitsuste vaheliste suhete juures ilmnes kaks olulist asjaolu, mida peab konteksti mõistmiseks meeles pidama. **Esiteks on mitmete ühenduste esindajad ise volikogus, valla/linnavalitsuses, osalevad mõnes kohaliku omavalitsuse komisjoni töös, on külvavemateks või on endised kohalikud poliitikud.** Selline olukord loob väikeses kohas mõnelele ühendustele olulised eelised. Samas võib ühenduse seostamine poliitilise tegevusega ka kahjustada suhteid kohaliku omavalitsuse esindajatega.

Teiseks on suurem osa kohalikul tasandil tegutsevatest ühendustest rahaliselt olulisel määral kohaliku omavalitsuse eelarvest sõltuvad. Liigne finantsiline sõltuvus omavalitsusest võib piirata ühenduse initsiatiivi kriitika tegemisel. Ka mitmed omavalitsusjuhid tõid välja probleemi, et ühendused on liigselt sõltuvad kohalike omavalitsuste eelarvetest ning väljendasid soovi tulevikus vähendada omavalitsuse toetuse osakaalu ühendustele.

Uuritud 11 ühendusest 8 kirjeldasid oma suhteid kohaliku omavalitsusega organite ja ametnikega heaks või väga heaks. Nende ühenduste sõnul on koostöö pidev ja suhtlus igapäevane: *“kui mingi küsimus tekib, siis lähen valda ja saan alati arutada ning mingi lahenduse koos leida”*.

Kuid 3 ühenduse sõnul on suhtlus omavalitsuse esindajatega mitte eriti tulemusrikas ning kasutati omavalitsusesindajate käitumise kohta isegi väljendeid nagu *“loobib kõikaid kodaratesse”*, *“pidurdab arengut”*. Mõne ühenduse hinnangul on koostöö kohaliku omavalitsusega häiritud seetõttu, et omavalitsuse esindajaid segab ühenduse juhi poliitiline kuuluvus ja aktiivsus.

Kohalike omavalitsuste juhtide nägemuse kohaselt saab ühendusi koostöös usaldada ning senine koostöö on üldiselt sujunud hästi. Mõningaid negatiivseid aspekte on siiski esinenud. Need on olnud seotud peamiselt raha jagamisega ning koostööreeglite mitte üheselt mõistmisega. Lisaks märkisid kohalike omavalitsuste juhid, et ühenduste üheks nõrgaks kohaks on raamatupidamine ning aruandlus.

Kohalike omavalitsuste juhid ja ühendused tõid välja neli peamist koostöö vormi:

- **Nii ühendused kui omavalitsuste juhid tõid esimesena välja ühenduste tegevuse rahalise toetamise kohaliku omavalitsuse eelarvest.** Erinevates omavalitsustes on raha jaotamise süsteemid mittetulundussektorile erinevad. Samuti on erinevad ühenduste võimalused mõjutada omavalitsuselt saadava toetuse suurust. Positiivne on asjaolu, et kõigis uuritud omavalitsustes peavad ühendused esitama ka tegevus- ja finantsauranded enne uue taotluse esitamist. Rahastamissumma sõltub peamiselt ühenduse tegevuse aktiivsusest, sageli ka liikmete arvust ning headest suhetest kohaliku omavalitsuse esindajatega.
- **Eraldi rahalise toetusvormina toodi välja ka kohalike omavalitsuste poolt otseselt kulude maksmist.** Näiteks on mõned omavalitsused võtnud enda ülesandeks maksta igakuist palka ühenduse juhile, ringijuhile, koristajale. Samas on ka neid kohalikke omavalitsusi, kelle toetuspõhimõtetest lähtuvalt ei

saa ühendus kohaliku omavalitsuse rahadest palka töötajatele maksta. **Mitmes kohas pakub kohalik omavalitsus ühendusele võimalust ruumide tasuta kasutamiseks** kattes ise ruumide halduskulud.

- **Kolmandaks vormiks on ühendusele rahaliste ressursside eraldamine tellimustöö alusel.** Näiteks koduhooldusteenuse pakkumiseks, rahvamaja haldamiseks või avaliku ürituse korraldamiseks.
- **Väga oluliseks peavad ühendused ka kohaliku omavalitsuse poolset moraalset toetust.** Näiteks kiitsid mitmed ühendused neid omavalitsusjuhte, kes osalevad nende suurematel üritustel. Suure väärtusega on ka omavalitsuse antud tänukirjad aktiivsematele kohalikele tegutsejatele ning kutsumine tähtsamatele sündmustele. Moraalseks toetuseks on ka see kui omavalitsuses on kindel inimene, kelle jutule saab alati probleemide ja ettepanekutega minna.

Enamik ühendusi soovib, et koostöö jätkuks ka tulevikus samuti kui see juba toimib ning ka enamik kohalike omavalitsuste juhte leiab, et toimiv koostöö peab sarnaselt jätkuma. Siiski soovivad mitmed ühendused tulevikus suuremat rahalist ning mõned ka suuremat moraalset toetust oma tegemistele.

Mitmed omavalitsusjuhid aga märkisid, et sooviksid vähendada kohalike omavalitsuste poolset osakaalu ühenduste sissetulekutes. *“Mida vähem omavalitsusametnikud ühendusi koordineerivad ja neid suunavad, seda iseseisvamad ja tugevamad nad on:”*

4.2.6. Ühenduste koostöö teiste organisatsioonidega

Mitmed uuritud ühendused osalevad aktiivselt oma valdkonna ühenduste koostöövõrgustikes. Näiteks on pensionäride ühendustel, noortekeskustel, invaliidide ühendustel, spordiklubidel, Punasel Ristil oma koostöövõrgustikud nii maakonna tasandil, üle-eestilised ning rahvusvahelised. Nii on ühenduste kaudu inimesed tihedamalt seotud ka üle valla/linna piiride. **Koostöövõrgustikes osalemine pakub ühendustele laiemaid suhtlusvõimalusi, esinemisvõimalusi ja võrdlusmomenti, infot koolituste ja rahastamisvõimaluste kohta ning mõnel juhul ka rahastamist katusorganisatsioonilt.**

Kohapeal teevad ühendused koostööd koolidega, kultuurimajadega, kirikutega, kohalike omavalitsuste vastava valdkonna asutuste ja ametnikega ning sarnaste tegevusvaldkondade teiste ühendustega.

Vähem on üldist sektori tasandil koostööd ja võrgustikke. Üheks selliseks ühendavaks jõuks on näiteks Kodukant Harjumaa. Mõnel juhul on ka kohaliku omavalitsuse algatusel kohalikud ühendused ümarlaua arutlusteks kokku kutsutud. Ka külvavemate kogu süsteem võib toimida mittetulundussektori tasandil ühendusi siduva organina.

4.2.7. Ühenduste finantsallikad

Uuritud 11 ühendusest 6 saavad oma põhilise sissetuleku (üle 70%) kohaliku omavalitsuse eelarvest. Mõnede ühenduste hinnang sellisele olukorrale kajastub kommentaarides: *“kogu tegevus sõltubki sellest kui palju omavalitsus meile raha annab”* ja *“kohaliku omavalitsuse kulul meie ühendus elabki”*. Neist ühendustest 3 on loodud omavalitsuse enda osalusel või initsiatiivil. Kuigi tundub, et rahastamise osas tunnevad kohalike omavalitsuste poolt loodud ühendused end kindlamalt, väljendasid ka need ühendused kartust, et järgmiste kohalike omavalitsuste valmistega võib ka nende rahastamine omavalitsuse eelarvest muutuda.

Uuritud 11 ühendusest 3 saavad kohalikult omavalitsuselt küll rahalist toetust, kuid see moodustab alla poole kogu nende sissetulekust ning 2 ühendust omavalitsuselt rahalist toetust ei saa.

Teiste finantsallikatena mainiti **Kohaliku Omaalgatuse Programmi, Põhjamaade Ministrite Nõukogu, Rahvuskultuurifondi, Kultuurkapitali, Hasartmängumaksu Nõukogu, Euroopa Liidu Infosekretariaati, Euroopa Liidu struktuurifondide programme, Balti-Ameerika Partnerlusprogrammi, Integratsiooni Sihtasutust, välisriikide saatkondi Eestis, Harjumaa Omavalitsuste Liitu, Hollandi Fondide Keskust, ettevõtteid ning kohalikke heategevusorganisatsioone (Lions Klubi).**

Mõned ühendused saavad rahalist toetust ka oma valdkonna **katusorganisatsioonilt**. Üks ühendus saab rahalist toetust **ka piirkonna elanike annetustelt** (korjanduskarpidega) ning kolmes ühenduses on ka **liikmemaks**. Liikmemaks on ühendustes peamiselt sümbolse tähendusega ning ei ole arvestatav sissetulek.

Mitmete teenuste ja ürituste eest võtavad ühendused osalustasu. Tihti on teenus- või osalustasud vaid sümbolised, et rahvas raha pärast üritustele tulemata ei jätkaks. Mitmed ühendused on hakanud inimesi harjutama maksma ürituste eest, alustades vaid väikeste sümbolsete tasudega.

Sissetulekute nappust pidas enamik ühendusi oluliseks probleemiks. Vaid üks ühendus kinnitas, et olulist rahapuudust nad ei tunne. See ühendus pidas ka rahalist sõltumatust kohalikust omavalitsusest väga oluliseks, kuna ühenduse autonoomsus võimaldab neil omavalitsusega võrdsete partneritena koostööd teha.

4.2.8. Ühenduste probleemid

Kõige esimese probleemina töid ühendused välja raha puuduse. Raha puuduse tõttu jäävad ühenduste sõnul mitmed ideed teostamata, mõnel tegutsemiseks ruumid hankimata, on raskendatud side- ja transpordikulude katmine ning organisatsioonis ei saa ühelegi inimesele palka maksta. Kuigi ühendused enamasti loodavad, et kohalikul omavalitsusel on rohkem võimalusi neid toetada, märgivad nad ka enamasti asjaolu, et omavalitsuse eelarve on piiratud ning tegelikult on raha igale poole juurde vaja. Mitme ühenduse arvates on siiski tegemist ka prioritseerimise küsimusega.

- **Mitmed ühendused rõhutasid, et vaid vabatahtlikkuse korras organisatsiooni juhtimine ja töötamine on pikas perioodis väga kurnav.** Seetõttu soovivad tulevikus ühendused vähemalt ühele töötajale palka maksta. Ühenduste hinnangul on ühe palgalise töötaja olemasolu organisatsiooni arenguks väga oluline. Lisaks märkis mitu ühendust, et erinevate huvialade ringide juhid ei ole nõus täiesti tasuta pidevalt ringe läbi viima. Mõned kohalikud omavalitsused ongi ringijuhite palga tasumise otse oma kanda võtnud.
- **Mitmed ühendused kurtsid ruumide puuduse üle, kellest mõned on tegutsemiskohta proovinud leida juba aastaid.** Teravam on ruumide probleem nendes valdades/linnades, kus puudub rahvamaja või kultuurimaja või muu selline hoone, kus on erinevate ühenduste liikmetel võimalik koguneda ja tegutseda.
- Ühendused, kes saavad olulise osa sissetulekust väljastpoolt kohaliku omavalitsust, märkisid, et **erinevad rahastajad ei taha anda finantse nendeks kuludeks, mis on ühendusel tegelikult kõige raskem endal muudest vahenditest katta.** Näiteks ei ole võimalik side- ja transpordikulud, töötaja palka, kontoritarbeid ja ka suuremaid investeeringuid nendest rahadest katta. Sellest tulenevalt ei ole näiteks mõnel ühenduse juhil võimalust arvutit ja interneti kasutada ning seetõttu on raskendatud projektitaotluste kirjutamine ning võimalike projektide info ei jõua ühenduseni.
- Kaks ühendust märkisid, et kohalike omavalitsuste poolt antav raha läheb peamiselt ruumide haldamiseks ning tegelikuks ühenduse tegevuseks jääb väga vähe.

Mitmed ühendused kinnitasid, et kohaliku omavalitsuse suhtumine ühendustesse on väga tähtis ühenduse elujõulisuse tagamisel. **Mõned ühendused tundsid, et peamiseks tegevuse takistuseks ongi praegune omavalitsuse suhtumine, mis ei ole ühenduste tegevust soosiv.**

Mitmes vallas/linnas märkisid ühendused, et väga suureks takistuseks on kohalike inimeste passiivsus. Osaliselt on see tingitud asjaolust, et väikestes küladest on tulnud elama palju “võõrast” rahvast ning lisaks veel sellest, et kohalikud käivad peamiselt Tallinnas tööl ning saavad ka oma meelelahutuse- ja suhtlusvajaduse seal rahuldada.

Üheks probleemiks peetakse ka asjaolu, et isetegevuslastel pole eriti palju võimalusi maakonna tasandil (valdade/linnade vaheliselt) kohtuda, esineda, võistelda. Ühenduste sõnul looksid sellised võimalused uusi väljundeid ning motiveeriksid tegutsema.

Kohalike omavalitsuste juhtide sõnul peaksid ühendused peamiselt kolmele aspektile enam tähelepanu pöörama: esiteks **raamatupidamise korrashoiule**, teiseks **otsima finantsallikaid ka mujalt lisaks kohaliku omavalitsuse poolsele panusele ning rohkem panema energiat oma tegevuse tutvustamisele avalikkusele ja sellega ka pidevale toetajate ringi suurendamisele.**

Kuid kokkuvõtteks märkisid nii omavalitsuste juhid kui ühendused, et **ühenduste tegevuse peamiseks määrajaks on liikmed ja eriti just organisatsiooni juhid.**

4.2.9. Intervjueeritavate ettepanekud ühenduste tegevuse soodustamiseks

Ühenduste ja kohalike omavalitsuste juhtide nägemuse kohaselt on peamiselt kolm viisi maakondlikul tasandil mittetulundussektori tegevuse soodustamiseks.

- 1) **Soovitakse mittetulundussektori rahastamisvõimaluste loomist maakondlikult tasandilt.** Samas mainisid mitme kohaliku omavalitsuse esindajad, et otseselt maavalitsusel tegelikult sellised rahastamise võimalused puuduvad.
- 2) **Peetakse oluliseks Harju Maavalitsuse poolset mittetulundussektori tegevuse tunnustamist ja mõistmist.** See tähendab nii planeeringute koostamise kaasamist ning mittetulundussektori väärtustamist planeeringutes kui ka pidulike tänamissündmuste korraldamist ja muul viisil tunnustamist.
- 3) **Peetakse oluliseks maakondlikul tasandil mittetulundussektorile nõustamis- ja kogemustevahetamisvõimaluste loomist.** See tähendaks, et oleks maakondlikul tasandil võimalus ühendused kokku kutsuda, neid koolitada, pakkuda neile võimalust üksteise kogemustest õppida ja jagada infot projektidest ja rahastamisvõimalustest.

5. Üldised järeldused ja soovitused

Mittetulundussektori organisatsioonide tegevus aitab nii otseselt kui kaudselt kaasa Harju maakonna arengueesmärkide saavutamisele. Harju Maakonna üldeesmärgiks on rahvusvahelisse koostöösse integreeritud ning terviklikult ja tasakaalukalt arenev maakond. Selle eesmärgi saavutamiseks:

- **loob mittetulundussektor võimalusi ka ühiskonnaelust kõrvale jäänud inimestele ühiskonnas aktiivseks osalemiseks ning seeläbi nende inimeste rahulolu suurendamiseks;**
- **tegutsevad ühendused eesmärgiga suurendada inimestes kogukonna tunnet ning leida võimalused oma kodupiirkonna mitmekülgeks funktsioneerimiseks, et vältida piirkonna vaid suurlinna magalاراjooniks muutumist;**
- **integreerib mittetulundussektor kodupiirkonda rahvusvahelisse koostöösse mitmetes projektides osaledes ja oma tegevusvaldkonna koostöövõrgustike kaudu naaberriikide ühenduste ja kohalike omavalitsustega suheldes.**

Ühenduste tegevuse otsesim mõju maakonna eesmärkide saavutamisele kaasaaitamisel on sotsiaalse infrastruktuuri valdkonnas, sest enamik Harju maakonnas tegutsevaid ühendusi tegutseb kultuuri, spordi, meelelahutuse, pensionäride, invaliidide, noorte ning sotsiaalhoolekande valdkondades. Samas on ühendusi, kes on keskendunud ka keskonna ja majanduse valdkonna arengueesmärkide elluviimisele kaasaaitamisele.

Enamik aktiivseid ühendusi on kas osaliselt või täielikult liikmeskonnast väljapoole tegutsevad organisatsioonid, osaledes aktiivselt oma tegevusvaldkonna probleemide lahendamises ning pakkudes avalikke teenuseid oma valdkonnas. Avalike teenuste pakkumisel teevad ühendused koostööd kohalike omavalitsuste organitega. Mitmel juhul on kohalik omavalitsus tellinud ühenduselt lepingu alusel mingi avaliku teenuse pakkumise (näiteks koduhoolduse, rahvamaja haldamise, noortega tegelemise, ürituste korraldamise).

Koostööd kohalike omavalitsustega peavad ühendused väga oluliseks. Uuritud 11 ühendusest 7 pidas koostööd kohaliku omavalitsuse organitega heaks või väga heaks. **Ühendustega koostööks ja mittetulundussektori tegevuse soodustamiseks kasutavad kohalikud omavalitsused peamiselt järgmisi meetodeid:**

- **Rahaline toetamine kohaliku omavalitsuse eelarvest.** Üheks rahalise toetusvormiks on ka kohalike omavalitsuste poolt otse teatud kulude maksmine. Näiteks on mõned omavalitsused võtnud enda ülesandeks maksta igakuist palka ühenduse juhile, ringijuhile, koristajale. **Mitmes kohas pakub kohalik omavalitsus ühendusele võimalust ruumide tasuta kasutamiseks** kattes ise ruumide halduskulud. Erinevates omavalitsustes on raha jaotamise süsteemid mittetulundussektorile erinevad. Samuti on erinevad ühenduste

võimalused mõjutada omavalitsuselt saadava toetuse suurust. Positiivne on asjaolu, et kõigis uuritud omavalitsustes peavad ühendused esitama ka tegevus- ja finantsaranded enne uue taotluse esitamist. Rahastamissumma sõltub peamiselt ühenduse tegevuse aktiivsusest, sageli ka liikmete arvust ning headest suhetest kohaliku omavalitsuse esindajatega.

- **Lepinguline teenuse delegerimine kohalikul omavalitsuselt ühendusele ning vastavate rahaliste ressursside eraldamine.** Näiteks koduhooldusteenuse pakkumiseks, rahvamaja haldamiseks või avaliku ürituse korraldamiseks.
- **Moraalne toetus ühenduse tegevusele.** Näiteks omavalitsusjuhtide osalemine ühenduste korraldatud üritustel, tänukirjade andmine tublimatele ühendustele, ning kutsumine tähtsamatele sündmustele. Moraalseks toetuseks on ka see kui omavalitsuses on kindel inimene, kelle jutule saab alati probleemide ja ettepanekutega minna ning kui ühendusi kaasatakse piirkonna arendustegevuse kujundamisse.

Mittetulunduslike organisatsioonide rolli demokraatlike protsesside tugevdamisel ning täiendamisel käsitleti nii arengukavades kui intervjueritud kohalike omavalitsuste ja ühenduste poolt vaid põgusalt ning üldjuhul pealiskaudselt. Osaliselt täidavad ühendused ja nende juhid seda rolli mitteformaalsete kanalite kaudu, kuna mitmete ühenduste esindajad on ise volikogus, valla/linnavalitsuses, osalevad mõnes kohaliku omavalitsuse komisjoni töös, on külavanemateks või on endised kohalikud poliitikud. Ilmselt on kodanikeühenduste võime poliitika kujundamist mõjutada seotud seega sellega kui head suhted on ühendusel kujunenud valla/linnavolikogu ja –valitsusega, seal töötavate inimestega. Lisaks võib ühenduste liigne finantsiline sõltuvus kohalikus omavalitsusest piirata ühenduse initsiatiivi kriitika tegemisel. Uuritud 11 ühendusest on 6 rahaliselt olulisel määral kohaliku omavalitsuse eelarvest sõltuvad.

SOOVITUSED

Kuigi mittetulundussektoril on oluline roll maakonna arengus ning ühendusi on kaasatud nii kohalike omavalitsuste kui maakonna tasandil arengukavade väljatöötamise ning arendusprojektide elluviimisesse, **puudub maakonnaplaneeringus terviklik ühenduste tegevust soodustav tegevuskava.**

SOOVITUS: Mittetulundussektori tegevuse soodustamiseks on mõttekas käsitleda sektori arengut süsteemselt ning kooskõlas teiste valdkondadega maakonna arengudokumentides eraldi teemana. Ühe näitena saab käsitleda Võru maakonna planeeringut, kus sotsiaalse infrastruktuuri valdkonna all on eraldi alapeatükina käsitletud mittetulundussektori arengut (olukorra analüüs, visioon, üldine eesmärk, lähemad eesmärgid) ning maakonna lähiaastate tegevuskavas on mittetulundussektori tegevuse soodustamiseks 12 arendusprojekti (mis teostatakse peamiselt kahe ühenduse – Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liidu Võrumaa tugikeskuse ja

Kodukant Võrumaa – kaudu).¹⁴ **Käesolev uuring ja Eesti Kodanikuühiskonna Arengu Kontseptsioon (EKAK)¹⁵ on heaks lähtekohaks mittetulundussektori arengu soodustamiseks tegevuskava koostamisel.** Järgnevalt on vajalik arengudokumentide koostamises mittetulundussektori eraldi teemana käsitlemisel kaasata nii ühenduste erinevate tegevusvaldkondade katusorganisatsioon Harju maakonna tasandilt kui nõ rohujuuretase ühendusi erinevatest Harju maakonna piirkondadest. Lisaks peaks olema kaasatud mittetulundussektoriülese arengut suunavad ja analüüsivad organisatsioonid Harju maakonnast – Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit (EMSL) ja Kodukant Harjumaa.

Nii ühendused kui kohalike omavalitsuste juhid peavad oluliseks maakondlikul tasandil mittetulundussektorile nõustamis- ja kogemustevahetamisvõimaluste loomist, koolituste korraldamist, info jagamist projektidest ja erinevatest üritustest. Vajalik oleks ka kogemuste vahetamine, nõustamine ning koolitus kohalike omavalitsuste esindajatele mittetulundussektoriga koostöö teemadel. Kogemuste vahetamine on otstarbekas eelkõige ühenduste avalike teenuste ja kogukonna tunde loomisele valdkonnas. Koolitust nii ühenduste kui kohalike omavalitsuste esindajatel oleks enam vaja osalusdemokraatia põhimõtete rakendamise võimalustest.

SOOVITUS: Maakonna tasandil tugeva mittetulundussektori teemade koolitus- ja nõustamiskeskuse kujundamiseks ühendada loodavas Maakondlikus Arenduskeskuses maakonnas juba olemasoleva vastavat kompetentsi omavate ühenduste – Kodukant Harjumaa ning Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liidu (EMSL) – kogemused. Keskuse üheks ülesandeks peaks olema ka selgitada nii ühendustele kui kohalike omavalitsuste esindajatele osaluspõhimõtte osalusdemokraatia realselt toimima panevaid mehhanisme. Ühe alusena peaks käsitletama Riigikogu poolt heaks kiidetud Eesti Kodanikuühiskonna Arengu Kontseptsioon (EKAK) – **keskus peaks leidma meetodeid EKAKi rakendamiseks Harju maakonnas.**

Ühe peamise probleemina töid ühendused välja raha nappuse. Samas on mitme kohalike omavalitsuste juhi sõnul ühendused liigselt finantsiliselt kohaliku omavalitsuse eelarvest sõltuvad. Mitme ühenduse ja kohaliku omavalitsuse juhi sõnul oleks vajalik maakonna tasandil lisa finantside leidmine ühenduste tegevuseks.

SOOVITUS: Üheks võimaluseks maakonna tasandil mittetulundussektori tegevuse finantseerimiseks on kogukonna fondi loomine. Eestis on maailmapraktikale toetudes loodud esimene kogukonna fond Viljandimaal ning loomisel on selline fond Järvamaal.

¹⁴ Võru maakonna planeering, I kaust, Võru Maavalitsus, 2001
<http://www.werro.ee/stat/planeering2001/index.html>, 12.03.2003.

¹⁵ Eesti Kodanikuühiskonna Arengu Kontseptsioon, RT I 2002, 103, 606.

Kogukonna fondi loomisel on Viljandi Maavalitsustel olnud peamiselt idee moraalsete toetaja roll, mis on oluliselt aidanud kaasa fondi asutamisele. Kogukonna fond tegutseb põhimõttel, et sinna annetatavad peamiselt kohalikud elanikud ja ettevõtted ning kogutud annetused kasutatakse samuti kohalike probleemide lahendamiseks. Fondid on poliitikalavälistel ega allu ühelegi teisele organisatsioonile või valitsusele. Otsuseid teeb fondis vabatahtlikest koosnev nõukogu, kuhu kuuluvad doonorid ja kohalikud lugupeetud inimesed. Osa kogutud annetustest pannakse püsikapitalina tulu teenima. Vastavalt doonori soovile suunatakse tema annetus kas kapitali kasvatama või suunatakse kohe edasi mingit eluvaldkonda toetama.

Mitme ühenduse ja kohaliku omavalitsuse esindaja sõnul on Harju Maavalitsuse ning maavanema tunnustus ühenduste tegevusele väga oluline. Selline tunnustus on sõnumiks nii omavalitsustele, ettevõtjatele kui maakonna elanikele, et mittetulundussektori tegevus on maakonna arenguks olulise tähtsusega. See on ka suur tunnustus inimestele, kes vabatahtlikkuse korras Harju maakonna arenguks palju korda saavad.

SOOVITUS: Leida erinevaid võimalusi maakonna tasandil ühenduste tegevuse tunnustamiseks ning tegusate inimeste tänamiseks.

Lisa 1. Rahvusvaheline Mittetulunduslike Organisatsioonide Klassifikatsioon

Rahvusvaheline Mittetulunduslike Organisatsioonide Klassifikatsioon¹⁶, mis on Poliitikauuringute Keskuse PRAXIS ja Eesti Statistikaameti poolt kohandatud Eesti oludele vastavaks.

KULTUUR JA MEELELAHUTUS

- 01 Meedia, kommunikatsioon, kirjastamine, raamatukogud
- 02 Visuaalsed kunstid (maal, graafika, skulptuur), arhitektuur, tarbekunst (keraamika, metallkunst jms)
- 03 Esituskunstid (sh teater, tants, ballett, ooper, muusikalised kollektiivid jms)
- 04 Ajaloo-, koduloo-, kultuuriloo edendamine, muinsuskaitse
- 05 Muuseumid
- 06 Loomaaiad
- 07 Muud kultuuri- ja kunstilased tegevused
- 08 Sport (profi- ja amatöörspord), spordikeskused
- 09 Vaba aja veetmine, meelelahutus, huviklubid, Rotary, Zonta, Lions Clubs
- 10 Muu kultuur ja meelelahutus

HARIDUS JA TEADUS

- 11 Alusharidus (sh koolieelsed lasteasutused)
- 12 Põhi- ja keskharidus
- 13 Kõrgharidus
- 14 Kutseharidus
- 15 Huvialaharidus (sh huvialakoolid)
- 16 Täiskasvanuharidus (sh vabahariduslik ja tööalane koolitus)
- 17 Meditsiiniuuringud
- 18 Teadus ja tehnoloogia (sh reaalteadused, loodusteadused, inseneriteadused)
- 19 Sotsiaalteaduslikud uuringud, poliitikauuringud
- 20 Muu haridus ja teadus

TERVISHOID

- 21 Haiglaravi
- 20 Taastusravi- ja meditsiinilise rehabilitatsiooni teenused
- 21 Statsionaarsed sanatooriumiteenused
- 22 Psühhiaatriline statsionaarne ravi
- 23 Vaimse tervise ravi
- 24 Kriisiabi
- 25 Rahvatervis ja terviseedendus
- 26 Mittestatsionaarne ravi (sh vaktsineerimised, tervisekeskused)
- 27 Kiirabi, parameditsiin
- 28 Alkoholismi ja narkomaania ennetamine
- 29 HIV/AIDSi ennetamine
- 30 Muu tervishoid

¹⁶ Salamon, L., M., Anheier, H. Global Civil Society: Dimensions of the Nonprofit Sector. Baltimore: Johns Hopkins Center for Civil Society Studies, 1999, lk 471-475.

SOTSIAALTEENUSED

- 31 Laste heaolu ja teenused lastele, lastekaitse (lapsendamise, koolivägivald jms)
- 32 Noorte heaolu ja teenused noortele (noorteklubi, noortekeskused, skaudid, gaidid jms)
- 32 Teenused peredele (perenõustamine jms)
- 33 Teenused puuetega inimestele (invatransport, isiklik abistaja, toetatud elamine jms)
- 34 Teenused eakatele
- 35 Eneseabi- ja muud personaalsed sotsiaalteenused (toetusgrupid, nõustamine jms)
- 36 Katastroofide ja kriiside ennetamine, leevendamine ja jälgimine
- 37 Turvakodud, ajutised varjupaigad kodututele ja tänavalastele
- 38 Pagulasabi
- 39 Materiaalne toetus abivajajatele (supikõõgid, kasutatud riided jms)
- 40 Muud sotsiaalteenused

KESKKOND

- 41 Keskkonnahoid ning reostuse vältimine ja vähendamine
- 42 Loodushoid ja -varade kaitse
- 43 Maastikuhoold ja -hooldus
- 44 Loomade kaitse ja heaolu tagamine
- 45 Looduslike liikide ja elupaikade kaitse
- 46 Veterinaar teenused
- 47 Keskkonna- ja loodus haridus
- 48 Õkoturism, loodusturism, maheturism, taluturism
- 49 Mahepõllumajandus
- 50 Muu keskkond

MAJANDUSLIK JA SOTSIAALNE ARENG

- 51 Kohalikku arengut toetavad organisatsioonid (kogukonnafondid jms)
- 52 Majanduslik areng (ettevõtluse edendamine, maaelu toetamine, hoiu-laenu ühistud jms)
- 53 Sotsiaalne areng, sotsiaalprobleemide lahendamine
- 54 Elamuehitus ja -hooldus (sh korteriühistud)
- 55 Tööhoive toetamine ja koolitus (väljaõpe töökohal jms)
- 56 Kutsenõustamine, karjääri planeerimine jms
- 57 Kutserehabilitatsioon, kaitsstud töökeskused puuetega inimestele
- 58 Muu majanduslik ja sotsiaalne areng

KODANIKUÕIGUSTE KAITSE, EESTKOSTE

- 59 Teatud elanikkonna gruppide huvide kaitse (sh kampaaniad, lobby)
- 60 Inimõiguste ja kodaniku vabaduste kaitse
- 61 Rahvusvähemuste kaitse
- 62 Kodaniku algatuse, kodaniku julguse edendamine
- 63 Õigusabi
- 64 Kuritegevuse ennetamine, avalik korra kaitse ja turvalisuse tagamine
- 65 Kinnipeetute ühiskonda taasintegreerimine
- 66 Ohvriabi
- 67 Tarbijakaitse
- 68 Võrdõiguslikkus

- 69 Muu kodanike õiguste kaitse, eestkoste

FILANTROOPIA JA VABATAHTLIKKUSE EDENDAMINE

- 70 Stipendiumifondid, toetusfondid (sh eraõiguslikud ja avalik-õiguslikud sihtasutused)
- 71 Vabatahtlike värbamine, koolitamine ja rakendamine (vabatahtlike keskused jms)
- 72 Rahaliste vahendite hankimine (loteriide, korjanduste korraldamine jms)
- 73 Muu filantroopia ja vabatahtlikkuse edendamine

RAHVUSVAHELINE TEGEVUS

- 75 Vahetus- ja kultuuri programmid
- 76 Arenguabi
- 77 Rahvusvaheline katastroofiabi
- 78 Rahvusvaheline inimõiguste ja rahu kaitse
- 79 Muu rahvusvaheline tegevus

ETTEVÕTLUSLIIDUD JA KUTSEÜHENDUSED

- 80 Ettevõtlusliidud, ettevõtete ja ettevõtjate organisatsioonid
- 81 Kutseühendused, erialaliidud
- 82 Ametiühingud
- 84 Muud ettevõtlusliidud ja kutseühendused

RELIGIOON

- 85 Religioossed ühendused, kirikukoguduste liidud

MUU

- 86 Muu